DE NIEUWE STEM

5

MAANDBLAD VOOR CULTUUR EN POLITIEK
ACHTSTE JAARGANG / MEI 1953

DE NIEUWE STEM, maandblad voor cultuur en politiek, verschijnt de 15e van iedere maand onder redactie van
voor Nederland: N. A. DONKERSLOOT / O. NOORDENBOS, secretaris / H. J. POS / JAN ROMEIN / J. SUYS / VICTOR E. VAN VRIESLAND / W. F. WERTHEIM — *voor Vlaanderen:* MARNIX GIJSEN / KAREL JONCKHEERE / JULIEN KUYPERS — *voor Indonesië:* SOEJONO HADINOTO / SUNARIO KOLOPAKING / SOEDJATMOKO — *vertegenwoordiger voor Suriname en de Antillen:* LOU LICHTVELD.
Men wordt verzocht kopij enz. niet te zenden aan de redacteuren persoonlijk, maar aan het Secretariaat der redactie, O. Noordenbos, Hogereinde 19, Ouderkerk a. d. Amstel. Inzendingen worden alleen in behandeling genomen, wanneer de kopij getypt is, postzegels zijn bijgevoegd en het adres op de kopij zelf is vermeld.

Het abonnement loopt van 1 Januari tot 31 December en kost voor Nederland *f* 18.—, België frs 275.—, buitenland *f* 22.50 resp. frs 350.—. Voor leden der W.B.-Vereniging en studenten, ingeschreven aan een Nederlandse of Belgische Universiteit is de prijs *f* 15.— resp. frs 225.—. Losse nummers *f* 2.— resp. frs 30.—. Losse nummers buitenland *f* 2.50 resp. frs 40.—. Jaar-abonnement betaalbaar naar verkiezing per kwartaal of per jaar.

Verkrijgbaar door tussenkomst van de boekhandel.

Uitgave: N.V. WERELDBIBLIOTHEEK

AMSTERDAM
Admiraal de Ruyterweg 545
Giro 1677
Rotterdamse Bank, Amsterdam

ANTWERPEN
Lange Koepoortstraat 2
Giro 316339
Kredietbank, Antwerpen

INHOUD

blz.

H. W. J. M. Keuls, Verzen 257
J. P. Mazure, De veiligheid der Nederlandse zeeweringen . . 269
Joh. Betzema, Apocalyps 282
F. W. van Heerikhuizen, Altijd het moment 288
S. Kleerekoper, 'k Hou van belasting, ook als zij hoog is . . . 289
Jan van Zutphen, Uit fel bewogen tijd 293
Til Brugman, Het Laatste Oordeel 301
Kort Bestek 315
Ex Libris 319

H. W. J. M. Keuls

VERZEN

RONDELEN

Waarom mijn hart u heeft bewaard
Uit zooveel weggedwaalde lichten,
Uit zooveel scheidende gezichten,
Zal mij wel nooit worden verklaard.
Nooit zal ik weten wie ge waart,
Geen ding dat mij naar u kan richten,
En toch blijft gij in mij bewaard,
Terwijl de nevels zich verdichten.

Zoo zijt ge wonderlijk gespaard,
En nooit zult gij den sluier lichten
En nimmer kan ik voor u zwichten:
Eens heb ik, blind, u aangestaard
En nog en nog wordt gij bewaard.

Hij was den dood zoo lang voorbij
Dat niemand hem meer levend dacht,
Tot hij weerkeerde en onverwacht
Zijn plaats hernam in de oude rij.

Een welkom klonk verrast en blij
En ieder neeg zich voor zijn macht,
Nu hem van ver aan de overzij
Een wonder had teruggebracht.

Doch toen hij in de woestenij
Der wereld één dag had volbracht,
Is hij bezweken voor den nacht,
Zijn laatste zwijgende getij;
Te lang was hij den dood voorbij.

SONNETTEN

Verraadt mij niet, zwevende kleine stemmen
Die onvermoeibaar om mij gonst en trilt,
Het is alsof gij mij iets zeggen wilt
En tracht mij in uw klanken vast te klemmen.

Ik vrees u — want gij zijt niet goed of mild —
Maar heb geen macht die uw geruisch kan stremmen;
Toch soms geschiedt het dat ge opeens verstilt
En visschen lijkt die onder water zwemmen.

Ik denk dat uw geluid aan mij zich voedt,
Dat ik u zoemend maak en u doe zweven
En dat ge meer van mij weet dan 'k vermoed;
Mijn wezen schijnt voorgoed uiteengedreven
Tot een verward maar duizendstemmig leven
En elke stem verzadigd van mijn bloed.

Verlaten liggen de oevers der genade
En niemand komt om van den stroom te drinken,
Alsof de mensch zijn Godheid heeft verraden,
Die machteloos zijn schepping zag verminken.

Soms dwaalt een zwerver langs de leege paden
En hoort met schrik zijn eigen schreden klinken,
Hij voelt zich met een zwaar geheim beladen
En vlucht waar hem vertrouwde lichten blinken.

Nog wordt de nacht doorbeefd van een traag ruischen
Maar alle harten blijven onbewogen,
Geen vraagt of ooit de bedding zal verdrogen
En niemand weet meer waar de wegen kruisen.
Een matte rust daalt over ziel en oogen
Waar eens Gods jonge kracht den geest deed bruisen.

De samensteller van de formulieren
Brengt soms den langen nacht in waken door,
Om heel alleen zijn lichtend feest te vieren
Waarbij geen woord of cijfer gaat teloor.

Dan worden de getallen tot een koor
Dat zingt en juicht en dansen kan en zwieren;
Het meesterlied „de glorie der papieren"
Wordt hoogste vreugde voor 't gespannen oor.

En de millioenen groeien tot milliarden
En elke nul gelijkt een hemelkring,
Waarbinnen 't koele brein zich nooit verwarde
Doch als in held're teekens zwevend hing.
Ach, wanneer komt de donk're vreemdeling
Die trekt het gansche cijferspel in flarden?

Ik bleef nog achter om een stem te zoeken
Die scheen verdwenen in de schelle kou;
Nooit was de hemel zoo rimpelloos blauw,
Het licht doorstraalde wreed de verste hoeken.

Ik zocht een stem die zingen kon en vloeken,
Die streelend was en dan weer hard en rauw,
Doch wat te vinden in dien starren bouw
Waar zelfs geen demon mij nog kon verzoeken.

Toch was die stem eenmaal mij zoo nabij
Dat in mijn waan ik dacht haar te bespelen,
Haar in mijn vreugd en wanhoop te doen deelen,
Haar te doen klinken droef of zwaar of blij.
Nu zoekend weet ik: alleen zij was vrij
En ik ging bukkend onder haar bevelen.

Een vreemde nacht was voor den roes gekozen:
Alle gezichten daagden elkaar uit
En in het hout zong een verdwaasde fluit
En stortte gloeiend water langs de rozen.

De warme lucht reeds duizelend van brooze
Verrukkingen dronk gretig elk geluid
En wuifde sterren naar de bandeloozen
En ieder werd van allen prooi en buit.

Maar in den ochtend lagen twee te sterven
In uitgeput verlangen naar elkaar,
De lust vond in de klaarte zijn verderven
En hartstocht werd een hulpeloos gebaar.
Stil achter hen stond reeds de maaier klaar
Die alles neemt: de rozen en de scherven.

AAN EEN DICHTER

Begraaf de smart, verhul den dood
En geef uw hart prijs aan de winden,
Opdat gij nog zult wedervinden
Den toover van het avondrood.

En drink den regen, drink den mist,
Laat al wat vochtig is u drenken;
Uit nevels kan een beeld u wenken
Dat gij onwetend hebt gemist.

De nacht werd zwaar, de dag is kort,
De menschen willen u belasten:
Blijf vrij bij wankelen en tasten,
Opdat gij volgezongen wordt.

En heb de schoonheid immer lief
Als een'ge vastheid u gebleven;
God heeft haar dienst u voorgeschreven,
Toen Hij u in zijn adem hief.

ONTMOETING

Gij meer dan levenden, gij doode,
Kruist onverwachts mijn slingerpad;
Ik wilde u tot een feestmaal nooden
Doch stof was al wat ik bezat.

Met stof kan ik u niet verzaden,
Want gij werdt ijl en droom-verwant,
En wat ik ooit kreeg aan genade
Is slechts een druppel op uw hand.

Gij zet u zwijgend naast mij neder,
Uw fijne mond blijft strak en droog
Maar 'k voel uw blik nog even teeder
Als toen uw adem mij bewoog.

Ik stamel iets over beminnen
En over zomers van weleer,
Iets van geluk en laat bezinnen
En van een tuin nabij het meer.

Ik zie dat woorden u niet raken,
Uw stilte weert herinn'ring af,
Alsof gij niet meer wilt ontwaken
En slechts uw blik verliet het graf.

En 'k word getrokken naar uw zwijgen,
Ik word gedompeld in uw rust,
Die kent geen dalen meer of stijgen,
En schijnt vervreemd van pijn en lust.

Is dit een afscheid van het leven,
Dit weerzien stil en wonderbaar:
Uw warme blik nog ééns gegeven
Zonder een woord of een gebaar?

De wereld drijft ons, wij geschieden
En weten niet wat leven is,
Soms overzwevend naar gebieden
Doorschenen van een zacht gemis.

Voor ik het weet zijt gij verdwenen,
In licht of schaduw opgegaan
Doch van uw wezen om mij henen
Trilt iets dat niet meer zal vergaan.

Iets dat van heel ver is gekomen
Achter de grenzen van den tijd,
Een ruischen nauwelijks vernomen,
Een sprankel van onsterflijkheid.

J. P. Mazure

DE VEILIGHEID DER NEDERLANDSE ZEEWERINGEN

De ramp van 1 Februari 1953 heeft ons weer voor een zekere tijd doordrongen van het besef, dat een belangrijk gedeelte van Nederland leeft en werkt dank zij de veiligheid, die de dijken en duinen bieden tegen het geweld van onze erfvijand: de zee. En daarmede is — gelijk het geval was na de overstroming van 13 Januari 1916 — het vraagstuk van de handhaving en zo mogelijk vergroting van deze veiligheid wederom in de publieke belangstelling gekomen.

Hoe ontstaat een dijkdoorbraak?

De taak van de dijken is het voorkomen van overstromingen, en deze zijn bij onze hoofddijken steeds het gevolg van een dijkdoorbraak. (Slechts bij buitenpolders en uiterwaarden kan overstroming het gevolg zijn van overlopen van de intact blijvende kade). De veiligheid van een dijk is dus de waarborg, die deze biedt tegen doorbraak.

Dijkdoorbraak kan verschillende oorzaken hebben. In Zeeland kent men de z.g. dijkvallen, dat zijn grondafschuivingen, waardoor een deel van een dijk wordt meegenomen. Deze treden slechts op als de waterstand bijzonder laag is en het is duidelijk, dat de gevolgen dan minder ernstig zijn dan wanneer een dijk doorbreekt op een ogenblik, dat de waterstand juist zeer hoog is, zoals bij stormvloeden. Juist bij zo'n stormvloed is het gevaar voor doorbraak groot door de hevige golfaanval, en de aandacht zal hier worden beperkt tot een doorbraak bij stormvloed.

Ook dan zijn in principe nog verschillende mogelijkheden aanwezig. Het meest voor de hand ligt het bezwijken van de dijk doordat de golven de naar het buitenwater gekeerde zijde van de dijk: het z.g. buitenbeloop (zie figuur 1) aantasten. Doch evenals in de militaire strategie geldt, dat men zich tegen zo'n voor de hand liggende frontaanval goed kan wapenen, zo is ook tegenwoordig de verdediging van het buitenbeloop door een basaltglooiing o.d. zo afdoende, dat een vernietiging van de dijk uitgaande van de buitenzijde vrijwel nimmer voorkomt.

Het gevaarlijkst — ook voor de dijk — is de aanval in de rug: water, dat over de kruin slaat, langs het binnenbeloop naar beneden stroomt en daarin geulen uitspoelt. Geschiedt dit overlopen in grote hoeveelheden of gedurende lange tijd, dan gaat het binnenbeloop afkalven, en

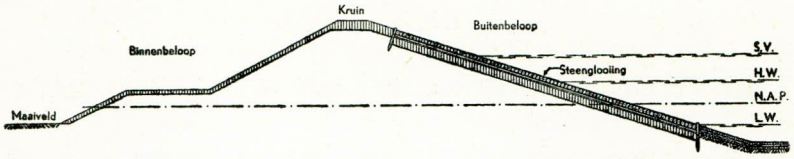

Figuur 1. Voorbeeld van een dijkprofiel

wanneer deze afkalving zich uitbreidt tot aan en voorbij de kruin, is de doorbraak nabij.

Dit stromen van water over de kruin moet men zich niet voorstellen als een permanent overstromen, zoals zou optreden, wanneer de kruin lager ligt dan de gemiddelde waterstand (die wordt afgelezen aan een peilschaal of geregistreerd). Tijdens de storm treedt uiteraard een sterke golfbeweging in het water op. Als de kruin lager ligt dan de golftoppen, zal reeds daardoor periodiek water over de kruin komen.

Hierbij komt nog een andere factor. Terwijl in open water de waterdeeltjes door de golfbeweging zowel verticaal als horizontaal een heen-en-weer gaande beweging vertonen, verandert deze beweging van karakter als de golf het dijkbeloop nadert. De golf loopt tegen het beloop op, en wel zo ver tot de snelheid van het oplopende water is uitgeput door de zwaartekracht en de weerstand langs het beloop. Daarna vloeit het water terug, tot de volgende golf oploopt en het terugvloeiende water meeneemt.

Reeds bij matige wind is dit golvenspel langs een dijk of langs het strand (ook een beloop, doch een zeer flauw hellend) goed waar te nemen. Men kan daar reeds constateren — wat ook bij stormvloed optreedt — dat niet elke golf even hoog komt. Men is gewoon als *de* golfoploop te definieren een hoogte boven de waterstand, waarboven slechts 2% van alle golven doorschieten. Deze definitie berust op de overweging, dat indien slechts één golf op de 50 water over de kruin brengt, de aantasting van het binnenbeloop onbeduidend zal zijn en geen gevaar voor de dijk aanwezig is.

De dijk is — bij voldoend verdedigd buitenbeloop — dus veilig tegen doorbraak, indien de kruin ervan niet lager ligt dan de waterstand op het hoogtepunt van de stormvloed, vermeerderd met de optredende golfoploop. Men kan zeggen, dat het tegenwoordig in hoofdzaak de kruinshoogte van de dijk is, die de veiligheid tegen doorbraak bepaalt.

Wanneer zijn de dijken hoog genoeg?

De vraag, of de dijken voldoende veilig zijn, komt dus vooral neer

op de vraag, of ze voldoende hoog zijn. Doch wanneer dit het geval is, is moeilijk met zekerheid te zeggen.

De gebeurtenissen van 1 Februari 1953 hebben de gevolgen van dijkdoorbraak opnieuw en op indrukwekkende wijze onder onze aandacht gebracht. Gedachtig hieraan zou ieder als antwoord op de genoemde vraag willen zeggen, dat hierbij geen risico mag worden genomen, dat de veiligheid tegen dijkdoorbraak absoluut en afdoende moet zijn. Men voelt weerzin indien ten aanzien van een dergelijke ramp wordt gesproken van de kans op of de frequentie van een herhaling. Volkomen begrijpelijk, maar toch moet worden nagegaan, of de feiten een dergelijke reactie rechtvaardigen.

Wie bezwaren heeft tegen iets anders dan absolute veiligheid, zou zich waarschijnlijk tevreden hebben gevoeld bij de wijze, waarop vóór 1920 vrijwel algemeen dit probleem werd gesteld. Het advies was eenvoudig: maak de kruin zo hoog als overeenkomt met *de* hoogste waterstand bij stormvloed, vermeerderd met *de* daarbij te verwachten golfoploop. Toentertijd zou men echter de beide woordjes „de" niet hebben gecursiveerd, en daardoor hebben verborgen, dat de grote moeilijkheid juist ligt in de interpretatie van deze woordjes.

Indien iemand had gevraagd naar de betekenis van *de* hoogste waterstand, zou deze vraag waarschijnlijk niet direct zijn begrepen en eerst na doorpraten zou men tot de precisering zijn gekomen, dat hieronder viel te verstaan de hoogst *bekende* waterstand. Op plaatsen, waar regelmatige, betrouwbare waterstandswaarnemingen werden verricht (bij voorkeur door een registrerende peilschaal), komt dit neer op *de hoogst voorgekomen waterstand gedurende de periode, dat betrouwbare waarnemingen zijn verricht.* Op een enkele plaats gaat het begin van deze periode terug tot de eerste decennia van de 19e eeuw, doch op tal van belangrijke plaatsen is de duur belangrijk korter. Laat ons als rond getal aanhouden, dat waarnemingen gedurende een eeuw beschikbaar zijn.

Is er dan enige waarborg, dat de waterstand in de toekomst nimmer hoger zal zijn dan in de afgelopen eeuw het geval was? Natuurlijk niet; integendeel is het evident, dat in de toekomst wel eens hogere standen kunnen optreden. Het vroegere recept, dat zo „volstrekt" klinkt, waarborgt dus stellig geen volstrekte veiligheid.

Toen dit inzicht — zo omstreeks 1920 — zich had baangebroken, wilde men de „volstrekte" maatstaf toch nog niet loslaten en heeft men enige tijd gesproken van de *„hoogst mogelijke stand".* Een zodanige gedachtengang treft men bijvoorbeeld aan in het rapport der Staats-

commissie Lorentz (1926), die onder leiding van onze grote natuurkundige Lorentz de verhoging der waterstanden tengevolge van de afsluiting van de Zuiderzee heeft bestudeerd.

De hoogst mogelijke stand werd bepaald door een zekere marge op de hoogst bekende stand te zetten. Indien echter nauwkeurig wordt nagegaan, of de aldus becijferde stand werkelijk nimmer kan worden overtroffen, blijkt dat hiervoor geen enkele zekerheid kan worden gegeven. In het bijzonder als de waarnemingen van hoge waterstanden nauwkeuriger worden bestudeerd, wordt geen enkele aanwijzing gevonden dat deze hoge waterstanden een bovenste grens zouden hebben, die als hoogst mogelijke waterstand zou kunnen worden aangeduid.

De frequentie van hoge waterstanden

Voor een plaats in het getijgebied kan men de aandacht beperken tot de hoogwaterstanden, waarvan er per jaar ongeveer 720 voorkomen. Indien men alle hoogwaterstanden in de waarnemingsperiode beschouwt, kan men nagaan, hoe dikwijls in deze periode de hoogwaterstand boven een bepaald peil is gekomen. Deze overschrijdingsfrequentie kan men voor verschillende peilen bepalen en deze waarden in een grafiek uitzetten. Men krijgt dan verschillende punten, en men kan een vloeiende lijn trekken, die zo goed mogelijk door al deze punten gaat. Door deze lijn door te trekken (te extrapoleren) in de richting van de zeldzamer frequenties kan men een — niet volledig maar toch wel enigszins betrouwbare — indruk krijgen, met welke frequentie waterstanden zullen worden bereikt, die hoger zijn dan in de waarnemingsperiode zijn voorgekomen.

Om dit te kunnen doen, is het noodzakelijk, de grafische voorstelling zodanig op te zetten, dat de heel zeldzame frequenties nog voldoende duidelijk zijn af te lezen en af te zetten. Dit kan bijvoorbeeld geschieden door gebruik te maken van een z.g. half-logarithmisch diagram, waarbij de frequenties niet zelve, doch de logarithmes van de frequentie worden uitgezet. In figuur 2 is dit gedaan voor de hoogwaterstanden te Hoek van Holland en Vlissingen.

Voor eerstgenoemde plaats zijn de uit de waarnemingen afgeleide overschrijdingsfrequenties als punten in de grafiek afgezet. De waarnemingsperiode is in dit geval 50 jaar, en men ziet, dat een stand van 328 cm + N.A.P. éénmaal per 50 jaar, van + 300 cm éénmaal per 25 jaar, van + 296 cm éénmaal per 10 jaar, + 264 cm éénmaal per 5 jaar, + 220 cm éénmaal per jaar en + 168 cm tienmaal per jaar is overschreden. Door extrapolatie van de door deze punten getrokken

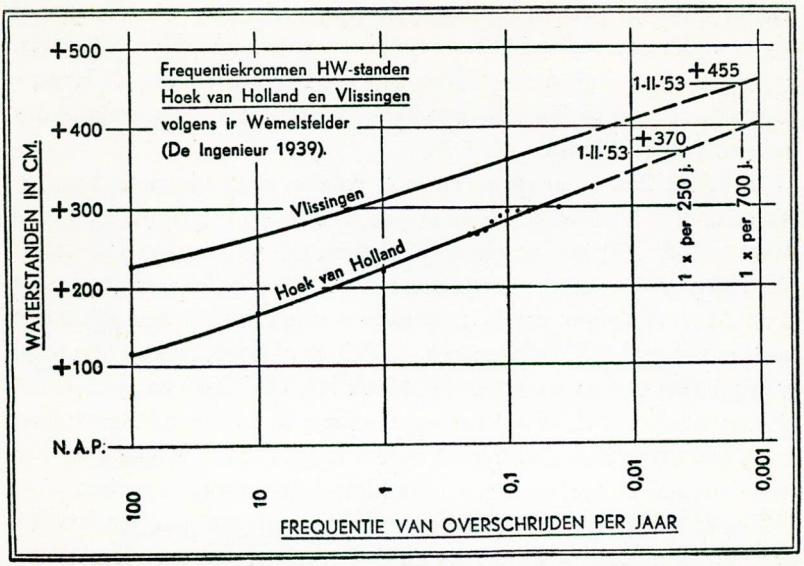

Figuur 2. Enkele frequentielijnen van hoogwaterstanden

lijn komt men tot de verwachting, dat een stand van + 345 cm éénmaal per eeuw en een stand van + 405 cm éénmaal per tien eeuwen zal worden bereikt.

Laatstgenoemde waarden dienen uiteraard met enige voorzichtigheid te worden gehanteerd. Met zekerheid zou men eerst iets over de frequentie van éénmaal per tien eeuwen kunnen zeggen indien over een periode van verscheidene tientallen eeuwen waarnemingen beschikbaar zouden zijn en indien de omstandigheden, die hoge waterstanden veroorzaken in deze periode niet zouden zijn veranderd. Bij door extrapolatie verkregen resultaten dient men steeds rekening te houden met een mogelijkheid van afwijking, die groter kan zijn naarmate men verder heeft geëxtrapoleerd. Daarmede worden deze resultaten echter niet waardeloos; bij het gebruik ervan mag men deze onzekerheid echter niet uit het oog verliezen.

De stormvloed van 1 Februari 1953

Aan de hand van op deze wijze verkregen frequentielijnen is het nu mogelijk, een indruk te verkrijgen van de zeldzaamheid van de stormvloed van 1 Februari 1953. Daarbij is het van betekenis, dat de beide, in figuur 2 weergegeven frequentielijnen zijn overgenomen uit een artikel van Ir P. J. Wemelsfelder in het tijdschrift „De Ingenieur" van 1939. In extrapolatie schuilt steeds een zeker subjectief element; men

kan er dus over twisten of dergelijke lijnen niet een beetje hoger of lager, steiler of flauwer hellende moeten worden getrokken, maar van belang is, dat bij dit extrapoleren aan het beoordelen van de recente stormvloed onmogelijk kon worden gedacht, dat de extrapolatie dus onbevooroordeeld was.

In figuur 2 is nu aangegeven, hoe volgens deze lijnen de bereikte waterstand te Hoek van Holland (+ 370 cm) een frequentie heeft van éénmaal per 250 jaar en die te Vlissingen (+ 455 cm) van éénmaal per 700 jaar. Gezien de onzekerheid in de lijnen is deze uitspraak niet zodanig op te vatten, dat in de periode van nu tot het jaar 4000 een hoogwaterstand te Vlissingen van + 455 cm of hoger precies drie maal zal optreden en een waterstand te Hoek van Holland van + 370 cm of hoger acht maal. Waar het op aankomt is, dat deze beschouwing leert, hoe de recente stormvloed overal langs het Zuidelijke deel van onze kust als een zeer zeldzaam verschijnsel moet worden gezien.

Dat de stormvloed naarmate noordelijker gelegen plaatsen worden beschouwd minder uitzonderlijk en dus minder noodlottig is geweest, wordt ook door andere waarnemingen bevestigd. Voor de Westelijke Waddeneilanden moet de Noordzee standen hebben bereikt van dezelfde orde als de hoogst bekende stand, dus met een frequentie van ongeveer éénmaal per 100 jaar (bij de waterstanden in de zeegaten en in de Waddenzee dient uiteraard rekening te worden gehouden met de verhogende invloed, die de afsluiting van de Zuiderzee heeft uitgeoefend). Nog verder, bij de Eems en de Dollart zijn geen hogere waterstanden opgetreden dan zoals normaal elk jaar wel eens valt te verwachten.

In Zeeland echter zijn waterstanden voorgekomen, die 50 tot 70 cm hoger waren dan de hoogst bekende stand. Dat dit voor verscheidene dijken funest is geweest, valt gemakkelijk te begrijpen. Zelfs bij een dijk, waaraan de kruinshoogte voldeed aan het hiervoor gegeven recept (hoogst bekende waterstand + te verwachten golfoploop) zullen dan gedurende de periode (enkele uren), dat de waterstand hoger was dan de hoogst bekende stand, golven over de kruin zijn gespoeld en dit kan — vooral bij een steil binnenbeloop — voldoende zijn om tot doorbraak te leiden. Daarbij komt nog, dat voor de golfoploop minder gemakkelijk betrouwbare gegevens zijn te verzamelen dan voor de waterstanden, zodat er vele dijken zijn, die een te geringe hoogte hebben om bij de hoogst bekende stand overslag van golven volledig te vermijden.

De voorgaande beschouwingen werpen enig licht op het door velen wonderlijk geoordeelde feit, dat bij de hevige storm uit het Noord-

westen tot Noorden er meer doorbraken zijn ontstaan aan de zuidzijde der Zuidhollandse en Zeeuwse eilanden dan aan de Noordzijde. Indien — zoals aan de Noordzijde het geval is — de wind op de dijk is gericht, is de golfoploop aanmerkelijk groter dan bij aflandige wind, zoals aan de Zuidzijde aanwezig was. Intussen treedt dit verschijnsel op bij elke stormvloed, waarbij steeds de wind uit de „stormstreek" blaast (want bij wind uit andere richtingen zijn hoge waterstanden voor onze kust niet mogelijk.) Bij het bepalen van de dijkhoogte is hiermede dus — weloverwogen of intuïtief — rekening gehouden en de dijken aan de noordzijde liggen dus hoger boven de hoogstbekende waterstand dan de dijken aan de zuidzijde.

Indien nu de waterstand, zeg 50 cm, hoger is dan waarop werd gerekend, is dit voor de dijken aan de zuidzijde een relatief groter gedeelte van de overhoogte voor golfoploop dan voor de dijken aan de noordzijde. Rekening houdende met het feit, dat niet alle golven even hoog komen, betekent dit dat een groter deel van alle golven aan de zuidzijde over de kruin zullen komen dan aan de noordzijde. Als bijvoorbeeld de golfoploop aan de zuidzijde 150 cm bedraagt en aan de noordzijde 300 cm, is het duidelijk dat aan de zuidzijde meer golven hoger zullen oplopen dan 100 cm dan dit aan de noordzijde het geval is voor 250 cm.

De juiste maatstaf

Terugkomende op de vraag, volgens welke maatstaf de hoogte der zeeweringen moet worden bepaald, kan thans aan de hand van waarnemingen, zoals ze in figuur 2 zijn weergegeven, worden vastgesteld, dat er geen aanwijzingen zijn voor een hoogst mogelijke stand, een waterstand, die onmogelijk kan worden overschreden. Indien de in figuur 2 voorgesteld extrapolatie van de frequentielijn geldigheid bezit, is het duidelijk, dat voor steeds hogere waterstanden de overschrijdingsfrequentie snel afneemt, doch nimmer gelijk aan nul wordt.

Dus wordt men geconfronteerd met de noodzaak om een keus te doen, om een maatgevende frequentie te kiezen en daarmede te beslissen, welk risico men nog wil aanvaarden. Het bereiken van absolute veiligheid is een illusie. Wie dit moeilijk aanvaardt, moge bedenken, hoe juist het verlangen naar een absolute maatstaf de illusie heeft doen ontstaan dat de hoogst bekende waterstand ook de hoogste waterstand zou zijn, waardoor de zoveel hogere vloed van 1953 zulke catastrofale gevolgen kon hebben.

Daarentegen is op grond van beschouwingen over frequenties, over

de kansen op het optreden van hogere waterstanden het eerst uitgesproken (zie het hierboven aangehaalde artikel van Ir Wemelsfelder) dat de bestaande dijkhoogten geen voldoende veiligheid bieden. Als maatstaf, volgens welke de dijkhoogten dan wel zouden moeten worden bepaald, is sindsdien aanbevolen de waterstand die op grond van de geëxtrapoleerde frequentielijnen eenmaal in de 300 jaar (door anderen: éénmaal in de 500 jaar) kan worden verwacht.

Indien deze gedachte reeds zou zijn doorgewerkt en de dijken in overeenstemming daarmede zouden zijn verhoogd, zouden op 1 Februari 1953 de golven weliswaar in Zeeland nog over de dijkskruinen zijn gekomen, doch gedurende zo korte tijd en in zo geringe mate, dat waarschijnlijk in het geheel geen dijkdoorbraken zouden zijn voorgekomen en indien wel, dan toch op veel geringere schaal dan thans het geval was. Benoorden het Haringvliet zouden stellig geen overstromingen zijn opgetreden.

Inderdaad, indien men bedenkt, dat éénmaal in de 300 jaar golven over de kruin niet betekent éénmaal in de 300 jaar dijkdoorbraak, doch dat deze slechts zal optreden indien golven geruime tijd en in beduidende mate over de kruin slaan, dan ziet men in dat het aanhouden van deze maatstaf het gevaar voor dijkdoorbraken zodanig zal verminderen, dat hiermede een alleszins aanvaardbare toestand zal worden verkregen. Zeker geldt dit, indien de frequentie van éénmaal in de 500 jaar wordt aangehouden, wat — vergeleken met de frequentie van ééns in 300 jaar — een extra verhoging van de dijkkruin met ongeveer 20 cm zal betekenen.

De weg ter verbetering

Intussen is een zodanige maatstaf voor de hoogte der dijken, die belangrijk uitgaat boven wat tot nu toe heeft gegolden, gemakkelijker opgesteld dan over de gehele linie doorgevoerd. Over de gehele linie, dat wil zeggen niet alleen in Zeeland en Zuidholland. Want al was *deze* stormvloed voor het Noorden van het land niet gevaarlijk, de mogelijkheid, dat aldaar een uitzonderlijk hoge stormvloedstand zal optreden, is evengoed aanwezig en een volgende catastrofe (die twee eeuwen kan wegblijven, maar ook over vijf jaar kan optreden) kan haar zwaartepunt ook in het Noorden hebben.

Het verhogen en het daarmede gepaard gaande verzwaren van alle dijken langs de zee, zeearmen en benedenrivieren is een ontzaggelijk werk. In allerlei opzichten. Men bedenke, dat het in totaal gaat om meer dan 1000 km dijk.

In de eerste plaats komen daarbij tal van technische en stedebouwkundige vraagstukken om oplossing vragen. Verscheidene dijken lopen door bebouwde kommen van dorpen en steden (de Voorstraat in Dordrecht!) waar verhoging van de dijk voor de aanwezige gebouwen en de daaraan verbonden belangen ernstige nadelen meebrengt. Een plan tot verbetering zal hier vele voeten in de aarde hebben — tenzij een dictatoriale macht beschikbaar is of het op geld niet aankomt, beide voorwaarden, die in Nederland niet vervuld zijn.

Dan is er het nationale economische en organisatorische vraagstuk, waar het vele geld, dat met deze dijkverbeteringen is gemoeid, vandaan moet komen, en hoe de beperkte hoeveelheid deskundige ontwerpers en uitvoerders, materieel (baggermolens, zuigers e.d.) en materiaal (klei en zand zijn tegenwoordig schaars in die zin, dat de vraag het aanbod overtreft) zo efficient mogelijk voor dit grote werk wordt ingezet.

En tenslotte de zeker niet gemakkelijkste vraag, hoe dit werk bestuurlijk en bestuurlijk-organisatorisch in het vat moet worden gegoten. De meer dan 1000 km te verbeteren dijk zijn het eigendom van en worden beheerd door tientallen lichamen, van het Rijk af tot kleine waterschappen van ongeveer 1000 hectaren toe. Al deze lichamen hebben een zekere autonomie. Weliswaar hebben Gedeputeerde Staten der provincies een belangrijke invloed op de politiek der waterschappen, maar toch vereist het veel overleg om langs deze weg een samenhangend nationaal werk tot uitvoering te brengen.

Indien aldus blijkt, hoe de versterking van de tegenwoordige verdedigingslinie tegen de zee vele moeilijkheden zal meebrengen — moeilijkheden, die moeilijker te overwinnen worden naarmate het werk sneller tot uitvoering moet komen — zo doet zich de vraag voor, of men inplaats daarvan niet een nieuwe verdedigingslinie kan aanleggen, waarachter de bestaande dijken een reserve-stelling vormen. Zo komt men tot het plan voor de afsluiting der zeegaten, dat — zoals bekend is — thans door een ministeriële commissie wordt onderzocht.

Voordelen en moeilijkheden der afsluiting

Bij het streven naar verhoging der veiligheid zijn aan een dubbele verdedigingsstelling grote voordelen verbonden. Men denke zich daarvoor in, hoe het met gebieden om het IJsselmeeer zou zijn gesteld, indien de vloed van 1 Februari 1953 niet in het Zuiden, doch in het Noorden van het land zo uitzonderlijk hoog zou zijn geweest. De afsluitdijk zou dan zijn overgelopen en het binnenbeloop ervan zijn aangetast. Of dit een doorbraak ten gevolge zou hebben gehad, is niet

zeker, omdat deze dijk door zijn brede binnenberm veel meer kan verdragen dan onze normale polderdijken. Doch stel dat het gebeurd was, dan toch stellig pas aan het einde van de stormperiode. Pas op dat ogenblik zou het IJsselmeer, dat tijdens de stormvloed niet hoog stond, zijn gaan vollopen, en voor het water in het meer zo hoog zou komen, dat de omringende polderdijken gevaar gingen lopen, zou de storm voorbij zijn. Er was dan dus wel een doorgebroken afsluitdijk, doch geen overstroomd polderland geweest.

Op dezelfde wijze zal een afsluiting van Oosterschelde, Brouwershavense gat en Haringvliet een grote vermeerdering van de veiligheid voor alle aan deze zeegaten en hun vertakkingen gelegen landstreken betekenen. Dichting van de zeegaten tussen de Waddeneilanden zou op gelijke wijze de veiligheid van de achtergelegen gebieden van Noordholland, Friesland en Groningen verhogen.

Afsluiting van de zeegaten heeft nog andere voordelen. Te denken valt aan het verkeer van de Zeeuwse en Zuidhollandse eilanden onderling en met het vasteland, doch vooral aan het feit, dat binnen de afsluitingen een zoetwaterbekken zal ontstaan, dat de mogelijkheid zal scheppen om ook in de polders zoeter water te krijgen, hetgeen voor veeteelt en tuinbouw van grote waarde zal zijn.

Is dus een afsluiting aantrekkelijk, daartegenover staan de grote kosten en risico's. Hieromtrent dient het rapport van de commissie-Maris te worden afgewacht: waarschijnlijk zal dit de conclusie brengen, dat dit werk aan de grens van ons technisch kunnen, maar toch nog juist er binnen ligt. Over de kosten valt slechts dit te zeggen, dat zij ongetwijfeld de kosten van de afsluiting van de Zuiderzee (indertijd 150 millioen gulden, dus bij het tegenwoordige prijspeil wellicht 400 millioen) vele malen zullen overtreffen.

Bovendien zijn de afsluitingen geen afdoend middel: niet alle tegenwoordige dijken zullen er door in tweede linie komen te liggen. Wegens de scheepvaartbelangen zullen Westerschelde en Nieuwe Waterweg stellig open moeten blijven, en bewesten Schiermonnikoog kan geen vooruitgeschoven dijklinie worden gevormd.

Daarbij komt, dat het zelfs in de gunstigste omstandigheden tientallen jaren zal duren eer deze afsluitingen alle gereed zijn, terwijl er op moet worden gerekend, dat de uitvoering van deze afsluitingen hoge eisen zal stellen aan het Nederlandse apparaat voor grond- en dijkwerken, die wel in botsing zullen komen met het verlangen naar voortzetting en voltooiing der Zuiderzeewerken.

Moeilijke beslissingen

Er zal op korte termijn een belangrijke, doch zeer moeilijke beslissing moeten worden genomen, te weten welke weg moet worden ingeslagen ter verhoging van de veiligheid van ons polderland. Indien het bestuurlijke aspect (wie betaalt, en wie beslist) even buiten beschouwing blijft en het probleem als nationaal wordt gesteld, zijn in grote lijnen de volgende mogelijkheden denkbaar:

a. geen centrale maatregelen, wachten op initiatief der tegenwoordige beheerders;
b. centraal gefinancieerd en opgezet plan (uiteraard met gebruikmaking en inzet van de kennis en ervaring aanwezig bij de regionale lichamen) tot verhoging en verbetering der bestaande dijken;
c. zo snel mogelijke afsluiting der zeegaten; daarvoor zo nodig de Zuiderzeewerken (na voltooiing der Oosterpolder) stopzetten;
d. in de eerste plaats Zuiderzeewerken voltooien, daarna en eventueel daarnaast de zeegaten afsluiten.

Mogelijkheid a) is het handhaven van de toestand, die vóór 1 Februari bestond, doch die het Nederlandse volk wel niet meer zal aanvaarden. Naast het „noodverband", (herstel der doorgebroken en beschadigde dijken), dat bij alle plannen nodig is, zal een verdergaande aanpak van het op peil brengen der waterstaatkundige verdediging wel door ieder noodzakelijk worden geacht.

Wat in elk geval zo spoedig mogelijk moet geschieden ter voorbereiding van een juiste beslissing en als basis voor werkzaamheden in de eerste jaren is het volgende:

A. Grondige bestudering van de afsluiting der zeegaten (ook die tussen de Waddeneilanden), zoals thans is opgedragen aan de commissie-Maris.
B. Inventarisatie van alle betrokken dijken in het licht der moderne inzichten in waterstandsfrequenties en grootte van golfoploop, mede rekening houdende met de omvang en betekenis der beschermde gebieden.

Deze inventarisatie is voor alle plannen nodig en dient snel te worden aangepakt. Zij zal aantonen hoe verschillend de veiligheid van de dijken is (ook op 1 Februari zijn tal van dijken niet vernield of zwaar beschadigd!) en een onontbeerlijk middel zijn indien men zo snel en efficient mogelijk de veiligheid over de gehele linie wil verhogen.

Bij mogelijkheid b) zal deze inventarisatie leiden tot een urgentieprogramma. Door telkens de zwakste schakels aan te vatten, zal men

reeds in weinige (5 à 10) jaren een duidelijke algemene verbetering verkrijgen.

Volgens de plannen c en d zal het definitief bereiken van de gewenste veiligheid langer duren dan volgens b. Afsluiten van alle zeegaten zal ten minste 30 jaren vergen; het verlenen van prioriteit aan Zuiderzeewerken zal deze termijn met ten minste 10 jaren verlengen. Het zal dan zaak zijn een aantal zwakke plekken in de bestaande dijken provisorisch te verbeteren en welke dit nodig hebben, dient de inventarisatie uit te wijzen.

De beslissing tussen de mogelijkheden b, c en d zal uiteraard worden beïnvloed door de onder A en B genoemde onderzoekingen. Daarnaast zal iemands houding zeer worden beïnvloed door de urgentie, die hij toekent aan het bereiken van de gewenst geachte veiligheid. Dit komt in feite erop neer, hoe zwaar hij zijn verantwoordelijkheid voelt voor de gevolgen van het optreden van een zeldzame en catastrofale stormvloed vóór de voltooïing van het volledige programma.

De verse indrukken van de ramp van 1 Februari 1953 zullen het laatstgenoemde aspect van het probleem sterk doen meespreken. Doch eenzijdigheid is geen goede raadsman. De ramp heeft ons geleerd, dat het nodig is, meer aandacht aan de bescherming tegen Nederland's erfvijand te wijden; doch dit mag er niet toe leiden, andere overwegingen te onderdrukken. Wie hier verontwaardigd zou wijzen op het aantal slachtoffers, moge bedenken, dat wij allen het moderne verkeer aanvaarden, hoewel dit in twee jaar meer slachtoffers eist dan een zo zeldzame stormvloed als die van 1 Februari 1953.

Wie — als schrijver dezes — ook grote waarde hecht aan economisch verantwoord handelen, aan het vermijden van de repercussies, die het gevolg zijn van het plotseling sterk opvoeren en daarna weer inzinken van een bepaalde tak van productie (i.c. grond- en dijkwerken) zal meer geneigd zijn om het onder d) genoemde plan te volgen. Aan de hand van het beschikbare potentieel op dit gebied en een verantwoorde uitbreiding ervan ware vast te stellen een minimaal jaarlijks bedrag aan waterstaatkundige werken, dat uitvoering van het uitgestippelde programma in zeg 40 jaren mogelijk maakt. Wanneer conjuncturele factoren dit nodig maken (bijvoorbeeld minder werk op dit gebied in het buitenland) kan het tempo worden versneld; de plannen dienen daartoe ruim te voren te zijn opgemaakt.

In het programma zou prioriteit zijn te verlenen aan:

1. Verbetering van bestaande dijken, waarvan de veiligheid beneden het tot voor kort als normaal aanvaarde niveau ligt (dit verbeteren

van de zwakke plekken zal de algemene veiligheid reeds sterk verhogen);

2. Zuiderzeewerken.

Naarmate deze onderdelen hun voltooiing naderen, kome daarbij:

3. Afsluiting der zeegaten;
4. Verbetering van de buiten de afsluitingen vallende dijken tot een veiligheid, overeenkomende met een frequentie van golfoverslag van éénmaal in de 300 jaren.

Doch haast belangrijker dan de vraag, welke oplossing zal worden gekozen, is, dat er op vrij korte termijn een klare beslissing zal worden genomen en dat deze door opeenvolgende regeringen standvastig als *richtlijn* wordt aanvaard. Moge het onze verantwoordelijke bestuurders en hun adviseurs gegeven zijn, doortastendheid te paren aan wijsheid, want voor het geven van een juist antwoord op de uitdaging, die de stormvloed van 1 Februari 1953 voor het Nederlandse volk vormt, zijn beide eigenschappen evenzeer nodig.

Joh. Betzema

APOCALYPS

Vijf minuten voor de mijmering hem beving — hij had zich juist geschoren — draaide hij een cigaret van goedkope shag. Het vlammetje, dansend op de lucifer, had reeds iets feestelijks en hij keek er naar tot hij de vingers haast brandde. Hij sloot de ogen terwijl hij rookte. Dat was afstand nemen tot het woonvertrekje, vaarwel zeggen aan de gele vochtplekken op het behang, ontkomen aan koude voeten, veroorzaakt door de dunnetjes belegde vloerplanken. Af en toe trok hij bedachtzaam aan zijn cigaret, vergat as af te tikken. Er scheidden hem zeker ten hoogste nog twee minuten van de mijmerdroom. Een kosmisch gevoel begon hem te doorstromen. Hij legde contact met het heelal. Stralingen van planeten vingen aan hem te bereiken. Een fantastisch flikkeren, als van een gloeiende loodval, bewoog voor zijn ogen. Aardse, tijden overbruggende verbanden ontstonden; in zijn borst rees een weergaloze riddermoed en zijn gedachtenleven bevond zich in ruime zalen, met donkerblauwe, goud-bestikte wandkleden behangen. De geluiden van liederen, die in de nacht op het water worden gezongen, drongen tot hem door en uit verre nevelen maakten zich de blanke gedaanten los van fijne nymfen. Op de tast doofde hij de cigaret in de laatste seconde die hem restte. Daarop waren de eeuwigheden en oneindigheden zijn deel. De licht-berijpte bomen stonden om het slot. Het klimop langs de muren was wit kantwerk, geklost door het leven. Zijn voetstappen klonken hol op de brug en kaatsten terug in de voorhof. Een man, wit gekleed, oud en streng, kwam naar hem toe, huiverend in de morgenkoude. IJl klonk de stem, alsof het moeilijk was de kleinste ruimte ermee te overbruggen:

'Wie zijt ge, vreemdeling?'

De jongen verbaasde zich over deze vraag. Hij bleef bij de oude staan en keek hem onderzoekend aan.

'Ik meende dat men dit hier wist. Men weet hier toch alles?'

De man antwoordde korzelig:

'Nochtans wil men het uit de monden van de bezoekers vernemen.'

'Daar zie ik het nut niet van in.'

De man rilde in zijn dunne kleed.

'Nu, wil je er in of niet? Als je binnen wilt, zeg dan je naam en talm niet zo lang. Het is niet zo leuk om hier te verblijven als het binnen warm is. Ik gun je de positie van portier. Je bent er niet in en niet uit.'

'Mijn naam is MENS, kortweg MENS. Dat is het wezenlijke aan mij. De rest was voor 't gemak en voor de administratie.'

'Wel drommel, maak het dan gemakkelijk voor ònze administratie!' bromde de oude.

'Ik speel niet langer mee in de poppenkast. Ik ben een MENS; de rest is voor uw alwetendheid.'

De man werd nu boos, draaide zich om en liep, luid mopperend, over de voorhof naar het hoofdgebouw. De jongen volgde hem op de voet. De oude trok een sleutel uit de zak en ontsloot de deur. Hoewel deze metalen, met reliëfs versierde deur toegang tot een huis had moeten verlenen, bleek zij de weg vrij te geven naar een poort van puur goud, die echter van de binnentredenden gescheiden was door een glazen wand. Direct rechts van de geopende deur was een eveneens glazen hal. De oude verdween daarin, nadat hij de deur zorgvuldig achter de jongen gesloten had.

Ziezo. Zover was hij dus. Hij wierp eerst een blik op de gouden poort, een stijlloos geval, waarin alle cultuurmotieven der tijden verwerkt waren. Het goud blonk zo sterk in onzichtbaar aangebracht kunstlicht, dat het vermoeiend was er lang naar te kijken. Vervolgens keek hij de oude man na, die hij gemakkelijk door de glaswand van de hal kon zien. In het midden van deze hal lag, op een glazen tafel, een dik boek. De oude ging daarheen en bladerde erin. Daarna riep hij iets wat niet naar buiten drong. Er kwam een doorzichtige, glazen, gevederde gestalte uit het niets naar de man zweven en legde een tweede boek op de tafel. De oude begon hierin naarstig te lezen.

De jongen dacht dat hij wel gauw klaar zou zijn, maar er kwam geen eind aan het lezen. Hij ging op de grond zitten en wachtte. Het duurde uren. Hij viel in slaap en de man moest hem wekken toen hij eindelijk naar buiten kwam.

'Kom maar mee, mens', zei hij. Geeuwende en in de ogen wrijvend volgde de jongen. Een gedeelte van de glaswand week. Ze liepen naar de gouden poort en, aan de andere zijde ervan gekomen, gingen zij verder langs straten, gevormd door eindeloze rijen gouden huisjes en met glad goud geplaveid. Het wemelde er van glazen, gevederde gestalten. Zij hadden evenwel geen last van de drukte, want deze wezens gingen dwars door hen, en de man en de jongen dwars door de gedaanten heen. Er klonk een alzijdig, slepend zingen en de jongen herkende geluiden van oude muziekinstrumenten, die hij eens in een museum had horen demonstreren. Na een lange wandeling kwamen zij bij een tempel, uiterlijk gelijkend op die van Jeruzalem volgens de

reconstructie van de toestand voor de verwoesting van 70. Het was een opluchting dit stenen bouwwerk te zien temidden van het alom blinkende goud. Nadat zij over de voorhof waren gewandeld, liep de oude, zonder de plichtplegingen die de jongen had verwacht, de tempel binnen. Zij gingen door drie deuren en stonden toen in een enorme zaal, waarin zij bijna verloren gingen en die geleek op het inwendige van de St. Pieter te Rome, waarin de jongen eens was geweest. De oude bleef plotseling achter een pilaar staan en duwde de jongen de ruimte in. Dit liet hij zich echter niet aanleunen. Hij draaide zich om en riep:

'Wat is dit voor een methode? Breng me waar ik zijn moet.'

De man wenkte hem vanachter de pilaar en legde een vinger op de lippen. 'Sssssttt', zei de oude: 'Maak het me toch niet zo moeilijk. Waar wil je eigenlijk naar toe?'

'Dat zal je toch zelf wel weten, waar een mens heen moet.'

De oude krabde achter zijn oor. Toen trok hij de jongen naar zich toe en fluisterde:

'Je bent me te gehaaid. Verdorie. De laatste tijd zijn ze allemaal zo lastig. Je moet maar lopen waarheen je wilt. Je vindt niets. Alles is hier fictief, begrijp je? Je kunt zien en beleven en worden wat je wilt, snap je? Er is niets, maar je kunt je indenken waar je lust in hebt. Is dat duidelijk?'

'Nee, daar begrijp ik niets van. Er is me zoveel verzekerd dat ik zulke vaagheden niet snap.'

De oude werd weer korzelig.

'Lastpost! Er was immers niets te verzekeren, alleen te interpreteren. Wees blij dat je binnen bent. Je hebt het er goed afgebracht. Er zijn er ook die zich in de verdoemenis interpreteren. Ga nu en val een oude fictie niet lastig.'

De man liep weg. Er maakte zich een plotseling opkomende woede meester van de knaap. Hij plaatste zich met een sprong midden in de zaal en riep luid in de ruimte:

'Bedriegers!'

Er gebeurde niets. Toen greep de jongen wild om zich heen in het bezwangerde ledig. Hij nam een harnas en sloot het om zich. Hij gordde zich, sloot het vizier. Hij ving een paard, dat beschut werd door een maliënkolder (het leek op het in een schoolboek afgebeelde paard van Karel de Stoute). Hij sprong er op, stak de speer vooruit en hield het schild gereed. Diep drukte hij de sporen. Hij schoot vooruit, fel, als Elegast tegen Eggermonde. De paardehoeven rampelden op de vloer. Dit geluid ketste aan alle wanden. Het linnen van de schilderijen

was stug; de oudste waren half vergaan, maar voor de kruisiging van Rubens moest hij tweemaal, voor de vijf apostelen van Carena driemaal stormlopen alvorens het paard door de lijst kon springen. Zijn woede bekoelde allengs. Het paard bleef opgewonden. Het had last van een zwart boek, dat steeds weer voor zijn hoeven werd geschoven, zodat het voortdurend werd gedwongen tot springen. Het vervolgde snuivend de razende rit. Het Sleipnirde soms en brieste tegen de ruiterstandbeelden en tegen de ezeltjes onder de palmen. Opeens werd het rond en was geen paard meer maar oerchaos. De blubber zoog aan de jongensvoeten als mondjes, maar met metaal en beton doet men alles. Het werd sterk en licht en hij dreef er op als een Noach. En daar waren kleurlingen, die om zich grepen naar machtflarden; maar in de nacht die volgde reed de keizer door de sneeuwvelden naar het eiland, waar hij de jongen tot zich riep:

'Jongen, kom naar het eiland. Op de eilanden ontstaan de zielsmonumenten.'

'Ja, zo is het', zei de jongen en trok zich terug aan de kust in een nis tussen de rotsen. Hij kerfde er met een steenbrok spijkertekens van toevallige aard. De schone duikster kwam uit de golven, maar de jongen riep:

'Geen tijd, geen tijd!' en klom op de hoogste top, waar een vrouw al zingende het haar kamde.

'Oude feeks!' schold de jongen: 'Vanaf de schoolbanken heb je me vervolgd.'

'Wilt u het atoom zien?' vroeg zij. 'Ik kan mij splitsen.' Zij brak overdwars open als een citroen.

'O!' brulde de jongen: 'Een lijkenveld!' en sprong weg, greep een vogel, die hem een eindweegs dragen kon maar toen neerstortte in zee. Hij dreef met de vogel op zonsondergangskleuren. Hij was bang, maar kon de beschikking krijgen over een phonograaf, die een krakerige stem liet klinken:

'De wetten, de bepalingen, de voorschriften, de verplichtingen, de ordonnantiën, de dogma's...'

'Kom vogel', riep de jongen en scheurde zich los van het aardse. Hij had een arm om de vogelhals geslagen. Zij schoten door 't al, aangegaapt door woeste werelden, schroeiend achtervolgd door stralingen van gifzonnen, pijnbankkrommingen voorbij; en dat bleef zo, alom en elders, dat bleef een vluchten, een bedreigen en niet-rusten. En de reeën waren vooraan met de slanke lijven. Achteraan sukkelden de schaapskudden, maar de keizer was nu voor, dan weer achter en zweepte alles en allen op.

'Schiet toch op!' beval hij overal: 'Ik wil naar het eiland.' De wormen lagen al broederlijk naast de verterende zuren te wachten. En de blaren vielen dood in plassen. De jongen kuste de vogel ten afscheid en stond in de polder, bij de kleine, draaiende windmolen. Het was er stil. In de sloot kwaakten kikkers en keken met twee bologen onder de plompebladen uit. Op een groen paaltje stond het hart en klopte. De gedachten hadden het hoger gezocht en stoeiden met de schapewolkjes. Er was ook een geliefde. Haar voetjes waren bloot. Ze liet ze in het water bengelen. Kleine kringgolfjes liepen van wal tot wal. Maar er moest huiswerk worden gemaakt, er moest worden getwist, er moest een hand worden opgehouden, er moest worden gestorven, er moest besmetting komen en tweedracht en vergelding en manslag. Doch dat was niets, want er waren ogen. Twee ogen. Ogen, ogen, ogen. De jongen ging in twee ogen, hij liep in twee ogen vol van voorgevoel. Ogen gesloten, jongen weg. Op het paard van Karel de Stoute. Een dwarsrit door de steppen met ijskleefsels tussen het mos. En toch een einder en toch niets.

Het beeldhouwwerk geeft weer een jongen, op de knieën liggend, omarmd door een vader, die zich over hem buigt en op het haar kust. Het paard staat achter de jongen en snuffelt aan diens schouder. Het marmer is niet koud, het heeft aders en schaduwen van het leven. 'Men luistere nu naar het symphonisch gedicht „Ein Heldenleben", opdat de analogieën duidelijk worden' (grammofoonplaten).

Hij snakte naar een cigaret, maar tien minuten restten hem nog voor het einde van de droom. U heb ik gezocht, mijn naam- en wezensgenoot, U, ziener van vrouw en draak, getallen en zegels, boekrollen en bazuinen, oordelen en vernietigingen. Wat is dit voor een nieuw Jeruzalem? Het zijn de ogen van de geliefde. Wat is dit voor een lam? Het is de jongen aan de borst van de vader. Wat zijn dit voor een nieuwe hemel en een nieuwe aarde? Het is de vader. Wat is dit alles tezamen? Het is een nieuwe mens en als men hem ziet, deze jongen, dit kind des vaders, dan vergist men zich onwillens en zegt: God.

Broeder op Patmos, ik kan mij veroorloven een cigaret op te steken, zittend in een smakeloos vertrekje met vochtplekken op 't behang. Op dit eiland is geen gevaar dat een achteloos weggeworpen peuk het weelderig gewas zal doen ontbranden en geen palmen worden met de vuurdood bedreigd. Nog twee minuten scheiden mij van het afscheid, trompetter der toekomst. Alles geschiedde en geschiedt nog en een deel van de vervulling van UW DIEPSTE BEGEERTE en Uw schoonste voorspiegeling zit hier in werkelijkheid op een wankele stoel met koude voeten van de plankenvloer, o, kosmische uitbeelder...'

Hij opende de ogen. De reeële aarde deed hen slechts even pijn. Hij pakte de doos met goedkope shag en zat even later genietend te trekken aan zijn cigaret. Er was een glimlach op zijn gelaat. Er kwam een vrouw binnen. Zij bleef voor hem staan. Na enige tijd sprak zij:

'Grüsz Gott, Johannes!' Hij antwoordde ontroerd:

'Dank je. Wat een diep geluk, dat God weer mens is geworden. In welke fictieve armen zou ik moeten vluchten als niet deze Goddelijke van vlees en bloed voor mij open stonden? En in welke verten zou mijn blik zoek raken als hij niet kon rusten in deze schoon-gevormde, blauwe zielsmeren? En welke stem zouden deze oren tevergeefs tot de dood blijven wachten als niet dit geniaal geconstrueerde orgaan mij de hoorbare hartensgroet overbracht?' Hij stond op, pakte haar handen en zei:

'Wees gegroet, mijn God, in Uw vaderland.'

F. W. van Heerikhuizen

ALTIJD HET MOMENT

De nieuwe wijken in de zon
Waar eens 't geheim van 't bos begon,
Ze zijn geen stuiver minder waard,
Daar elk huis zijn geheim bewaart,
Daar elke kamer, elke stoel
Een bron is van concreet gevoel
Dat zich in een moment ontlaadt
En dan voor altijd overgaat.
Maar wie in 't oog kijkt van 't moment
Ziet wat hij altijd heeft gekend:
Het kind van nu is 't kind van toen,
De bomen worden steeds weer groen,
En altijd staat de dag weer klaar
Met zon en regen en gevaar,
En springt de film naar 't volgend beeld,
Waar telkens iets wordt uitgespeeld,
Ook wij, mijn lieve vrouw, ook wij ...
Wij schuiven als elk ding voorbij,
En ons vergaan heeft geen gewicht
Dat zwaarder is dan van het licht,
Dan van een wolk, een boom, een dier,
Een huis, een angst of een plezier,
Een zon misschien of een insect,
Dan een moment, voor ééns gewekt.

S. Kleerekoper

'K HOU VAN BELASTING OOK ALS ZIJ HOOG IS*

(Slot)

In ons eerste artikel over dit onderwerp hebben wij enige economisch-technische beschouwingen gegeven, waarmede wij ons verzet hebben tegen de politiek van belastingverlaging zoals zij thans in Nederland speciaal van reactionnair-liberale zijde wordt gepropageerd.

Intussen moet wel worden bedacht, dat met uitsluitend economische argumenten in deze aangelegenheden, die belangrijke politieke aspecten vertonen, nooit het laatste woord is gezegd. Het is een klassieke debatmethode van liberalen huize om het zó voor te stellen, alsof een aantal maatregelen, die in conflict komen met de desiderata van de georganiseerde arbeidsklasse, zouden steunen op volmaakt wetenschappelijke objectiviteit, terwijl daarentegen de verlangens van de vakbeweging en de met haar verbonden politieke partijen politiek waren geïnspireerd en zouden steunen op „klasse-egoïsme". Natuurlijk is niets minder waar dan dit en — de conservatieve formulering moet toch maar weer eens een keer uit mijn vulpenhouder vloeien — het is de hoogmoed van een nog steeds heersende klasse, die voor de argumenten, die deze klasse zelf gebruikt, het epitheton „objectief" of „wetenschappelijk" opeist en voor de argumenten van de ander slechts het denigrerende adjectief van „politiek" over heeft. Ik hoop in het vorige artikel althans aannemelijk gemaakt te hebben, dat de druk, die op het ogenblik in de richting van belastingverlaging wordt uitgeoefend, weinige objectief economische argumenten in zijn credit vermag te boeken en dat hij in werkelijkheid de argumenten van het klasse-egoïsme van de ondernemers en de genieters van een aantal categorieën van het arbeidsloze inkomen voorstelt.

Sommige lezers zullen vragen of ik niet bezig ben met deze opmerkingen open deuren in te trappen. Zolang men aanneemt dat deze deuren theoretische deuren zijn, is dit ongetwijfeld juist. Of dit ook voor de practische politiek van het ogenblik gezegd kan worden betwijfel ik. Sterker gezegd: er is reden tot ernstige bezorgdheid. De ongetwijfeld suggestieve propaganda, die de bezittende klassen voortdurend richten

* Dit artikel, als vervolg op een in de Februari-aflevering van „Socialisme en Democratie" verschenen artikel, is door het genoemde tijdschrift geweigerd.

tegen de rechtvaardige verlangens van de arbeiders, zulks met argumenten, die de schande van de naakte financiële behoudzucht camoufleren met het vijgenblaadje van economische deskundigheid, zal ten slotte wel op een of andere manier een succes behalen. En dit zal voor de arbeidersklasse in het bijzonder en voor het Nederlandse volk in het algemeen zeer gevaarlijke politieke gevolgen hebben. Laten wij trachten om de politieke achtergronden van een en ander te analyseren.

Bij het beoordelen van de huidige economisch politieke situatie moeten wij rekening houden met het feit dat, sinds een aantal decenniën, voor de arbeiders in bijna al hun geledingen geldt, dat begeerte hen heeft aangeraakt. Òf zij ontvangen een behoorlijke portie van de maatschappelijke maaltijd, òf zij lopen in belangrijke mate over naar z.g. extremistische partijen. Hierbij is het relatief onverschillig en afhankelijk van incidentele omstandigheden of deze partijen een extremisme van links of van rechts vertegenwoordigen. Vóór de oorlog heette het in Nederland N.S.B. en na de oorlog is *deze* rol van het nationaal-socialisme overgenomen door de C.P.N.

Nu bepleit en effectueert men sinds een paar jaar allerlei maatregelen tegen het communisme met het argument, dat wij de les van de dertiger jaren niet mogen vergeten. Accoord! Maar dan moeten wij ook de gehele les leren en niet denken, dat wij onze thema's en tafels geleerd hebben als wij met een aantal maatregelen, die voor een deel slagen in de lucht voorstellen, onze angsten het zwijgen opleggen.

Verreweg de belangrijkste les, die inderdaad in de geschiedenis van de dertiger jaren is opgesloten, leveren ons de resultaten van de liberale politiek van Colijn. De afbraak van de welvaart der arbeidersklasse, die deze politiek heeft teweeg gebracht, heeft Nederland in de bezetting een vijfde kolonne opgeleverd, die niet alleen in de jaren 1940/45 een afschuwelijke extra-ellende over het Nederlandse volk heeft gebracht, maar die ook nog heden ten dage een potentiële bedreiging inhoudt. Men onderschatte dit alles niet. In de propaganda heeft de P.v.d.A. toch ook altijd gezegd, dat de afstand van nationaal-socialisme tot communisme een zeer geringe is! En hoeveel geringer zal deze afstand geworden zijn, nu de inauguratie van het anti-semitisme in de communistische beweging de weg naar Moscou voor menig ex-N.S.B.'er zal hebben geëffend. Deze ontwikkeling kan slechts op één manier met behoorlijk resultaat worden tegengegaan: door een consequente strijd van de P.v.d.A. voor het scheppen en in stand houden van behoorlijke sociaal-economische verhoudingen. Is óók dit het intrappen van open deuren? Zeker, maar dan weer hoofdzakelijk in de theorie. Want is het wel

zeker, dat de P.v.d.A. beseft, dat ieder toegeven aan de stellig reactionnaire drang tot belastingverlaging in zich sluit een tendentie tot afbraak van sociale wetgeving en tot het doen ontstaan van sociale wantoestanden, waarbij alleen maar de partijen van het georganiseerde fanatisme baat kunnen vinden? Heeft De Kadt niet eens in lang vervlogen dagen geponeerd, dat de oorsprong van het fascisme in een gerechtvaardigd protest moest worden gezocht? Laten wij vooral niet vergeten dat dit heden ten dage stellig ook geldt voor het communisme en dat wij er met dwang op zich zelf machteloos tegenover staan.

Zo doorredenerend zal men toch de vraag onder de ogen moeten zien, of het in deze omstandigheden niet beter is, dat de P.v.d.A. geringe (fiscale) concessies doet en intussen aan de macht — althans in de regering — blijft, om de afbraak tot een minimum te beperken. Dit is dan de aloude theorie van het kleinste kwaad. Wellicht is zij in bepaalde omstandigheden juist: ik wil dit thans niet onderzoeken. Maar in de huidige omstandigheden is zij stellig zeer onjuist en vol van grote gevaren. Laat ik mij bij de adstructie van dit standpunt op een zeer voorzichtig geformuleerde hypothese baseren, als volgt: Het moet toch als vrij waarschijnlijk worden beschouwd, dat in een niet al te ver verwijderde toekomst met een zekere verdere teruggang in de conjunctuur moet worden rekening gehouden. Het is zeker dat bij een dergelijke conjunctuur-teruggang de arbeiders in ieder geval heel wat veren zullen moeten laten. En zeker zullen dan ook de belastingopbrengsten gevoelig gaan dalen en de sociaal-economische positie der arbeiders zal dan in ieder geval worden bedreigd. Iedere belastingverlaging, die wij op het ogenblik reeds accepteren, heeft dus de neiging in zich om in de nabije toekomst de druk, die op de arbeiders zal worden gelegd, te vergroten. In het bijzonder ergerlijk is in dit verband het drijven tot het afschaffen van de speculatiewinstbelasting en de vennootschapsbelasting. Het afschaffen der eerstgenoemde zal zonder twijfel nog tot gevolg kunnen hebben, dat een nieuwe, voorlopig laatste hausse-beweging op de effectenbeurs wordt gestimuleerd. Dit betekent dat wellicht kort vóór het intreden van de depressie nog net een grote winst de speculanten in handen gespeeld wordt. Dat dit rechtstreeks ten laste van de gemeenschap komt, hopen wij in het vorige artikel te hebben aangetoond. Wij willen er hier nog aan toevoegen, dat het volkomen vaststaat dat de op deze wijze geprovoceerde hausse tot gevolg heeft, dat de depressie op adequate wijze zal worden verzwaard en verlengd.

Mutatis mutandis kan men dergelijke beschouwingen houden over de vennootschapsbelasting. Wij beperken ons op dit moment echter tot

de speculatiewinstbelasting.

Nu argumentere men niet dat dit alles onvermijdelijk is. Het is een alles overheersend belang dat, als bepaalde groepen deze concessies afdwingen, dat zij dan *zelf* hiervoor de verantwoordelijkheid dragen en deze niet de P.v.d.A. in de schoenen schuiven en — erger nog — door socialistische ministers laten uitvoeren. Immers na het aanvankelijk succes van de doorbraakpolitiek valt het moeilijk in te zien, met welke argumenten men bijvoorbeeld de katholieke arbeiders moet duidelijk maken dat het, na een onder socialistische auspiciën gestimuleerde hausse op de effectenbeurs, ook dat nog beter is om op Drees dan op Romme te stemmen. De teleurstelling, die van een en ander het gevolg zal zijn in progressieve katholieke en Protestantse arbeiderskringen mag men niet onderschatten. En als deze arbeiders dit alles zelf niet begrijpen, zal de C.P.N. het hun wel duidelijk maken. Deze groep schijnt in West Europa wel altijd te gedijen door het gebrek aan weerstand en zelfvertrouwen van de sociale democratie. Zeker schijnt, dat een verwerkelijking van de in de lucht hangende belastingherziening de P.v.d.A. zal doen verliezen naar rechts *en* naar links. Zulks grotelijks ten detrimente van het Nederlandse volk en zijn arbeiders. Men spiegele zich aan het droeve beeld dat Frankrijk biedt. Ook daar heeft de sociale democratie gefaald met het droevige gevolg dat — oprecht of onoprecht — de enige partij, die sociale rechtvaardigheid bepleit en er voor strijdt, de communistische is. Met de adequate splitsing van het volk in uiterst links en uiterst rechts.

Daarentegen zou een situatie met de P.v.d.A. in de oppositie, juist op duidelijk tot de verbeelding sprekende punten als speculatiewinst- en vennootschapsbelasting, de werkelijke welvaart der arbeidersklasse waarschijnlijk niet méér benadelen dan een situatie, waarin de P.v.d.A. zwicht voor liberaal-kapitalistische belangen als hier besproken zijn. En in de tweede plaats zou dit een werkelijke bestrijding van extremisme inhouden en de kans op een spoedige electorale vooruitgang sterk verhogen.

P.v.d.A. let op uw saeck! Het winnen van een strijd en het verliezen van de vrede resulteert altijd in een grote nederlaag. En als het belang van de arbeidersklasse niet genoeg voor U mocht spreken, wellicht heeft dan Uw nationale oriëntering reeds lang genoeg geduurd, om U Uw nationale verantwoordelijkheid bewust te maken.

Jan van Zutphen

UIT FEL BEWOGEN TIJD

De Aprilstaking

(Na Victorie de Nederlaag)

De Aprilstaking, het verzet tegen de dwangwetten der Nederlandse Regering, eindigde met een dramatische nederlaag.

Het voorbeeldig, ordelijk gedrag van de stakende transportarbeiders bij de Januari-staking, hun rustige onwankelbaarheid, scherp afstekend tegen de hooghartige, uittartende houding van de Spoorweg-Directie c.s., werd in Regeringskringen met troebele ogen bezien. Men had daar geen oog voor de strakke-zelfdiscipline, welke uit die strijd sprak; en waardeerde blijkbaar, de bescheiden eisen, door de organisaties der werklieden gesteld, in 't geheel niet. Wat in de hogere regionen dwars zat, was de Victorie, welke in eensgezindheid bevochten werd door spoorweglieden, dokwerkers, veemarbeiders, schuitenvoerders, sjouwers, enz. Men had in de kringen van *Het Gezag,* het trotse hoofd moeten buigen voor de alleszins redelijke eisen van het „ruwe plebs"; „het stomme Jan Hagel", dat men vroeger kon toesnauwen: „trek je poot bij!" Van die troep hongerlijders met hun Vereniging „Recht en Plicht" vorderde men, hun Voorzitter en leidsman, *Janus Wessels,* „het bos in te sturen" vóór men bereid was zich met de organisatie te onderhouden.

De onwrikbare houding der stakers, had de hoogzittende heren gedwongen, *die eis in te trekken.*

Daaruit werd geboren „de Prestige Kwestie" met de nasleep daarvan.

Alle gezagskringen in Den Haag, met Dr Kuyper aan het hoofd, alle Publiciteitsorganen, welke de opkomende Socialistische Beweging bekampten, alle spitsburgers in bedrijf, industrie en handel, voelden een „prop in de keel", toen de Januari-staking slechts even te zien gaf, de kracht van het eensgezinde proletariaat. Dáárom werd de kneveling voorbereid, „het Prestige" moest worden hersteld. Het was het verzet van *de* machtigen, tegen een opkomende nieuwe macht, welke geknot moest worden. Die nieuwe macht, had een schrikwekkend revolutionnair slagwoord gebezigd; voor de slaven van de arbeid: *„Gans het raderwerk staat stil, als Uw machtige arm het wil".*

Een treffende prent van de gevoelvolle kunstenaar Albert Hahn Sr.

bracht sterk suggestief dat woord in beeld. Die plaat ging door heel ons land en riep bij het verslagen gezag gevoelens op tot weerwraak. En zij verheugden zich, toen hun onverzoenlijkste vertegenwoordiger „Abraham de Geweldige" zijn dwangwetten ontwierp.

De voorbereiding der dwangwetten, waarbij de spoorwegslaven een *Stakingsverbod* zou worden opgelegd — werd door hen — na het waardig verloop van de Januari-staking — als een bijzondere krenking gevoeld, en, niet alleen door hen. Daartegen werd *Verweer* noodzakelijk!

De vreugde over het behaalde succes sloeg om in een verbeten grimmigheid, vooral tegen Dr Kuyper, de Christen-Democraat, „de man der kleine luyden", die eenmaal in zijn blad *De Standaard* schreef: „Er is de arbeider vrijheid voorgespiegeld en hij gevoelde slechts *de dwang* der wetten. Men heeft hem broederschap uitgebazuind, hij ontwaart slechts *wantrouwen,* naijver, haat en concurrentie. Wie zou niet vertwijfelen?" „De Zwakke" bezit één rechtstitel: *De Werkstaking".*

En later in zijn veel geroemde rede Maranatha, in het Sociaal Congres van 1891, zei hij: „Geen gezag en geen gouvernement kan stand houden, tenzij het steun vinde in de Conscientie, want mist het die steun, dan moet het zijn kracht wel in bajonet en sabel zoeken; en immers de historie onderwijst U, hoe dit slechts zóó lang duurt, tot de ander een nóg scherper sabel vindt en het gezag ónder gaat. *Zo temt men dieren, zo bedwingt men wilden, maar zo regeert men geen volk, dat onder het geklank van het Evangelie voor hogere menselijke ontwikkeling gerijpt is."*

Roerend en indrukwekkend gezegd, maar dit was nu voor Dr Kuyper „oude plunje", behorend bij zijn afgelegd, totaal verschrompeld Democratenpakje.

De rustige vastberadenheid der spoorwegarbeiders, die Januari 1903 te zien gaf, werd nu aangevreten, door de funeste parlementaire voorbereiding der *Dwangwetten.*

Door *Dr Kuyper* werd daarbij *geen* nadruk gelegd op de jarenlange hem bekende noden en het armoedig bestaan der Spoorwegslaven.

Wel op *dwang,* en, op het ontnemen van die éne rechtstitel: *de Werkstaking,* waarover Dr Kuyper zo zalvend gesproken had; in het verleden..... Dat vergalde de gemoederen! Verbitterd en met hoonvolle spot herinnerde men elkaar aan zijn uitroep: *„Zij kunnen niet wachten, geen dag en geen nacht!"*

Die verbittering werkte verhittend, verschroeiend, ontzinnend! Rustig overleg werd daardoor bemoeilijkt, omdat het kookte en bruiste,

in tot woede gewekte, harten en hoofden.

De Protestants-Christelijke Pers en de Rooms-Katholieke niet minder, putte zich uit — naar het voorbeeld van Dr Kuyper — in betuigingen, dat met de Januari-staking een gevaarlijke poging was gedaan tot machtsverplaatsing, tot omverwerping van het Staatsbestel.

Geen woord over de machtswellust der Spoorweg-Directies en andere leidinggevende personen van Handel en Transport.

Geen syllabe over het eindeloos geduld der Spoorwegslaven wier *„grieven-cahier"* in *1891* de Directies aangeboden werd, maar nimmer werd beantwoord, zelfs niet na herhaalde verzoeken.

Mijn vriend, wijlen *Jan Oudegeest,* voelde heel juist en scherpzinnig aan: „dat indien de toenmalige Regering-coalitie met de Minister-President Kuyper aan het hoofd, gesteund door de Conservatieve Pers, zich niet geworpen had op *die proletarische overwinning,* het geheel een *rustig,* organisatorisch verloop zou verkregen hebben, *men máákte er echter een Politieke Kwestie van!*

Opzettelijk en volkomen in strijd met de werkelijkheid, werd die voorbeeldige houding der *stakers, ordeverstorend* en *misdadig* genoemd. Het Handelsblad gaf een zuivere, waarheidslievender en waardiger getuigenis, toen het *„hulde bracht* aan *hun onberispelijke houding!"*

De bewonderenswaardige eensgezindheid en solidariteit van Januari, werd merendeels vervangen door 'n netelige, verkropte woede, met de zucht zich teweer te stellen.

Het *Landelijk Comité van Verweer* werd op *20 Februari* opgericht.

Oudegeest en *Petter* namen zitting voor de Spoorwegarbeiders.

Wessels en *Meyer* voor de Havenarbeiders.

Willem Vliegen voor de S.D.A.P.

A. Alkema, voor de Vrije Socialisten, werd spoedig vervangen door *G. Rijnders.*

Gerrit van Erkel voor het Nationaal Arbeids-Secretariaat.

De dagelijkse leiding lag bij Oudegeest, Voorzitter; Vliegen, Secretaris; Van Erkel, Penningmeester.

Het Landelijk Comité van Verweer had één doel: Afweer tegen een Wet, die de vrijheid van staking aanrandt en het voeren van een krachtige agitatie daarvoor.

Daartoe werd een beroep gedaan op de solidariteit van alle arbeiders, om de staking als *Verweer* te bezigen tegen *de aanval* der Regering. Naast het Landelijk Comité werden *Plaatselijke Comité's van Verweer* gevormd.

Te Amsterdam werden in het gebouw van de *Algem. Ned. Diamantbewerkers Bond* (A.N.D.B.) de eerste algemene besprekingen gevoerd. Door Henri Polak en mij werd aan Van Erkel (Voorzitter van het Nationaal Arbeids-Secretariaat) gevraagd, of op zijn leden gerekend kon worden even zeker als op onze Bondsleden. Zijn antwoord was ontwijkend. Dit gaf o.a. vanzelfsprekend aanleiding tot de ernstige waarschuwingen van Oudegeest en Vliegen, geen onberaden besluiten te nemen. De wrange stemming tegen het voornemen van Dr Kuyper èn de nawerking van het succes der Januari-staking gaven bij de stemming de doorslag.

Alle organisaties, aangesloten bij het N.A.S., plus de vrijstaande en die der Spoorwegen, stemden *vóór,* alleen de A.N.D.B. *tégen.* Het meerderheidsbesluit bracht de gemeenschappelijke uitvoering aan de orde, waarvan het tijdstip door de leiding (het Landelijk Comité) zou worden bepaald.

Intussen beproefde een groep van invloedrijke landgenoten de ter weerszijde laaiende stemming te verzachten. Zij gaven daartoe een publicatie in het licht, die *„Het Manifest der Twintigen"* werd genoemd; waarin o.m. een poging werd gedaan om *vertrouwen* te wekken in de groei en ontwikkeling der Arbeidersbeweging, zowel door de gemeenschap, als de Overheid; door *Vrijheid onder Verantwoordelijkheid.*

De ondertekenaars, mannen en vrouwen die behoorden onder de éérsten en de besten in den lande, kregen daarop als enig antwoord, in *De Standaard,* het lijforgaan van Dr Kuyper:

„dat deze 20 burgers niet spraken voor het gezag maar voor de revolutie."

Het Landelijk Comité van Verweer vergaderde op 5 April in het *Paleis voor Volksvlijt.* Daar werd tot staking besloten, voorlopig voor *het Transportbedrijf te Water en te Land; dit* werd per manifest bekend gemaakt. Op 7 *April* werd de staking *algemeen.* Toen was het dat de eerste tegenslag volgde.

Van uit het Centraal- en Muiderpoortstation werd des morgens direct al gereden. Weliswaar enkele treinen, maar het feit werkte ontmoedigend. Nadere berichten *uit het land,* verhoogden de ontmoediging zo zelfs, dat de voorbeeldige kranige Januari-strijders van de Rietlanden hun post verlieten en optrokken naar het Gebouw Plancius in de Plantage Kerklaan. Dit jobsbericht kwam Arie v. d. Berg, die de zieke Petter tijdelijk verving, ons brengen in het Gebouw van de A.N.D.B., waar het Plaatselijk Comité van Verweer zitting hield. Mevrouw Ro-

land Holst en ik gingen onmiddellijk daarheen. Wij slaagden er in de morele inzinking der stakers te overwinnen, zodat zij naar hun posten terug keerden. Tijdelijk althans. — Doch de mismoedigheid nam rondom toe. De eensgezindheid was verbroken, het onderling vertrouwen versmolten, de nederlaag nabij!

De hetze tegen „Koning Oudegeest" in de Kerkelijke Pers; het werk der z.g. Ordebonden en Dr Kuypers denigratie van de *ordelijke Januaristaking,* die tot een *„Misdadige woeling"* werd vernederd; maar bovenal, de zwakte der z.g. Vrije Socialistische of wel *Anarchistische Organisaties,* vormden tezamen de zwaktepunten. De staking verliep en werd onvoorwaardelijk beëindigd.

Daarna begon de *wraak der Spoorweg-Directies.* Honderden arbeiders werden van hun povere broodwinning beroofd en tot de bedelstaf gebracht. In roerende Solidariteit werden hun kinderen ter verzorging opgenomen in gezinnen van *niet*-Spoorwegslachtoffers. Dr Frederik van Eeden deed een nobele poging tot coöperatieve werkverschaffing voor de slachtoffers, goed bedoeld maar helaas succesloos.

De verslagenheid door het massa-ontslag en de broodroof, hoe pijnlijk ook, was niet het ergste, dat de nederlaag meebracht. De grootste ellende was de waanzinnige beschuldiging van *Verraad,* tegen *Vliegen* en *Oudegeest,* de mannen, die het hardst gewerkt hadden in het *Landelijk Comité.*

Het z.g. revolutionaire „Nationaal Arbeids-Secretariaat" — sterk onder de invloed staande van Domela Nieuwenhuis — voerde een heftige campagne tegen *Troelstra.* De politieke tegenstelling, tussen eerstgenoemde (die Anarchist geworden was) en de parlementaire politieke Socialist Pieter Jelles Troelstra, was de ondergrond van die felle campagne. Troelstra uit te schakelen, was het doel.

Op z'n hevigst kwam daarbij de haat aan het woord, in de moordzwangere nachtvergaderingen, waar rapport zou worden uitgebracht over het verloop van de mislukte staking. De verraadbeschuldigingen werden gebezigd, vóór dat de rapporten behandeld waren, blijkbaar met het doel om de zwakte in eigen gelederen te bemantelen en de z.g. schuld van de nederlaag, af te wentelen op anderen. De politieke haat was reeds misdadig werkzaam, vóór de eerste rapportvergadering in het Gebouw van de A.N.D.B. begon. Van mijn broer, die een leidende functie had bij een grote firma in het Entrepôt-Dok, kreeg ik de waarschuwing, dat een heet gebakerd oververhit man, het plan had *Troelstra* de hersens in te slaan, zodra deze het woord zou voeren,

en, dat verder geweld voorbereid werd.

Door huiselijke omstandigheden opgehouden — mijn zieke vrouw had een longbloeding — kwam ik pas ter vergadering, toen daar een aantal op schandaal beluste elementen neergeplant zaten. Vlak vóór Troelstra zat de jonge heethoofd schrijlings op een stoel; z'n armen op de leuning. Voor mij, ontruimde mijn collega Menry Meyer (volgens afspraak) een plaats tussen Troelstra en de jonge Veemarbeider. Toen Troelstra onder geweldig tumult het woord verkreeg, werd de hooggeheven stoel door mij gegrepen en de jonge man daar zelf op geplaatst, terwijl ik hem toeriep: *„Stoelen zijn geen argumenten!"* Toen het brullend tumult en geschreeuw luwde, kon Troelstra kalm en rustig, hoewel telkens onderbroken, de aanwezigen toespreken. Merkwaardig is, dat die *heethoofd* later, een vereerder werd van Troelstra. De meerderheid der aanwezigen was echter niet gekomen om de rapporten aan te horen, (waaruit de eigen zwakheid en slapheid zou blijken), maar om de bijeenkomst te doen mislukken, en met *Verraad-gebrul* de eigen verantwoordelijkheid op anderen af te wentelen. Het *verraad-geloei bleef voortduren.* Door mij werd, als lid van „het Plaatselijk Comité van Verweer", vastgesteld, hoe onzinnig deze beschuldiging was, waar men de rapporten uit het land nog niet ter beschikking had; terwijl *geen enkel bewijs van verraad gegeven werd.*

Daarop riep Domela Nieuwenhuis in woede: „dat de eerlijke Van Zutphen van vroeger, was ondergegaan in de A.N.D.B." Een laaiend protest daartegen klonk op; gevolgd, door mijn voorstel, tot het benoemen van een Commissie van Onderzoek.

Domela Nieuwenhuis en zijn Anarchistische medestanders, voerden een vinnige oppositie tegen mijn voorstel, dat urenlang aanhield, in een afschuwelijke Helse atmosfeer. Een andere weg wisten zij niet aan te geven. In een motie van Domela Nieuwenhuis werd voorgesteld, enkele leden van het Comité te brandmerken als Verraders. *Oudegeest* en *Troelstra* werden allereerst het middelpunt van de verdachtmaking en vuilaardige laster. Hun kalmte, vergrootte de woede, die tot razernij opgolfde, en uitweek naar andere gehate figuren van de z.g. parlementaire richting.

Niet minder, zo mogelijk zelfs erger, werd *Willem Vliegen* bemodderd. Domela Nieuwenhuis, die Vliegen's grote gaven en onwrikbaarheid, voorheen hoog waardeerde, vergaf hem niet, dat hij in woord en geschrift zich scherp stelde *tegen de Anarchie.* Daardoor werd Vliegen, tijdens het verraadgehuil in de nachtvergaderingen, het odium opgelegd van het *Aarts-Verraderschap.*

Daartegenover dient — voor de historie — hier vermeld te worden, het oordeel van Oudegeest, over Vliegen's houding in het „Comité van Verweer".

„De onenigheid (in dat college) openbaarde zich sterker naarmate bleek, dat de positie der arbeiders zwakker werd.

De enige in het Comité, die van begin af aan niet geweifeld heeft en altijd precies wist waar het heen moest, die buitendien ook zijn standpunt nooit verloochend of verlaten heeft, was Vliegen.

Al de anderen, ook ik somwijlen (ik was in die dagen zeer veel ziek) verloren nu en dan de draad. Allen zochten middelen, om goedschiks of kwaadschiks te ontkomen uit de val, welke door de Regering aan de arbeiders was gezet.

Reeds in de vergadering van het Comité van de 26ste Februari, wenste Vliegen vastgesteld te zien, dat, indien er gestaakt zou worden, dit slechts een proteststaking zou zijn, om door agitatie te trachten de Stakingswetten van de baan te werken."

Tenslotte, de Commissie van Onderzoek werd eindelijk benoemd.

Zij bestond uit: J. J. van Oogen (Veemarbeiders), Fijnhaar (Metaalbewerkers), Van Zutphen (Diamantbewerkers), Ten Boekhorst (Bakkers), Dorregeest (Houtbewerkers), Verdorst (Timmerlieden), Bommer (Sigarenmakers), Bussink (Bootwerkers), Koster (Spoorweg-Verenigingen), de Groot (Opperlieden), Ottens (Gemeentewerklieden), de laatste werd heel spoedig vervangen door Boetje.

Daar de meeste *Commissieleden* tot de Anarchisten behoorden, stemde dit hun oppositie gerust.

Ko van Oogen, werd op de eerste bijeenkomst tot Voorzitter en Van Zutphen tot Rapporteur aangewezen. De verhoren waren er velen en zeer tijdrovend, waarbij Van Oogen's grote tact, nauwkeurigheid en rechtvaardigheidszin respect afdwong, zelfs van de heethoofdigsten der verhoorden. Dag aan dag en maandenlang duurde het onderzoek; daarna volgde de *Conclusie,* die *met algemene stemmen werd uitgebracht,* n.l. *dat van enig verraad geen sprake was.*

Mij werd als samensteller van het Rapport, schriftelijk de volledige instemming en dank betuigd voor mijn arbeid, ondertekend door alle Commissieleden.

Toch hielden de verdachtmakingen niet op. Bestuursleden van het Nationaal Arbeids-Secretariaat wensten het handschrift te zien, omdat Domela Nieuwenhuis zei, dat het rapport door Henry Polak geschreven was. Ter drukkerij konden zij alle bescheiden controleren en er-

kenden zij, dat Domela Nieuwenhuis' vermoedens volslagen onjuist waren.

Geen verraad, maar een ernstige fout, beging het *Syndicalistische Comité-lid A. Meyer.* Op *2 April* moest Oudegeest voorbereidingen treffen met zijn Hoofdbestuur te *Utrecht* en Consignes geven aan *Rotterdam* en *Den Haag,* dit in verband met het grondig-uitgewerkte-Stakingsplan voor de Spoorwegen. Afspraak was, dat op Zaterdagavond 4 April, *ten 5 uur,* de Vertrouwensmannen bijeengeroepen en geïnstrueerd zouden worden. Meyer, riep eigenmachtig hen bijeen, *te 3 uur;* instructies noch aanwijzigingen werden verstrekt, hetgeen tot een heilloze verwarring aanleiding gaf. Door gemis aan organisatorisch besef van Meyer, ging de eigen berichtgeving verloren.

Het z.g. Verraadrapport bewees géén Verraad, maar wel *Organisatie-zwakte.* In een serie artikelen in „Het Volk" werden daarná, *de voornaamste verraadsbeschuldigers* door mij, critisch beoordeeld. Troelstra was daarmede zéér ingenomen. Toch bleef de roddel voortduren, verziekte en verschrompelde langzaam aan en verdween, toen de nieuwe organisatie, het Nederlands Verbond van Vakverenigingen, op initiatief van de A.N.D.B. werd gesticht. Dat werd een nieuw begin. Toen een zwakke, jonge plant, met ca. 17.000 leden; thans een krachtige boom, mild beschaduwend 435.000 leden, met een prachtige toekomst!

Zo werd uit het kwade iets goeds geboren!

* * *

Het ingenieuse Organisatieplan voor de Spoorwegstaking, werd mij na de nederlaag, door Jan Oudegeest persoonlijk ter bewaring toevertrouwd, tot later. (Alleen mijn Collega Dirk de Vries wist dit).

Tijdens de tweede Wereldoorlog machtigde hij mij, dit belangrijke document over te dragen aan het Archief van Prof. Posthumus en werd het door mij ter hand gesteld aan de Secretaresse Mevrouw Annie Scheltema; tegelijk met enkele andere bescheiden uit die schokkende dagen.

De oudste, vooraanstaande figuren, uit die verweerperiode zijn heengegaan; geen handvol van hen bleef er over. Wijlen de brave Ko van Oogen leeft voort in zijn Stichting „Transitoveem" en de veel omstreden pittige Janus Wessels, doorleeft zijn oude dag, evenals ik, in de Gooise Bloemenstad Hilversum.

Maart 1953.

Til Brugman

HET LAATSTE OORDEEL

Voor Piet

De gehele doctrine en jurisprudentie kon het niet meer zo recht rooien. De misdaad was uitgestorven. De oude jaargangen mochten nog eens een geval uit de praktijk kunnen aanhalen, de jonge juristen wisten slechts theoretisch wat moord, verkrachting, diefstal, vervalsing of meineed was. Van de gentlemandief viel alleen nog maar de eerste helft te achterhalen en daar heb je als rechter of advocaat zo weinig aan. Alsof ze er het om hadden gedaan, waren de voormalige ontoerekenbaren, die toch een zo overwegend aantal delinquenten hadden opgeleverd, aan het vissen, filmen of het maken van frivolité geslagen. Aanbrengers waren colporteurs geworden. De vroegere zware jongens werden tegenwoordig als sportlui gehuldigd, de toenmalige lustmoordenaars hadden als achtbare chirurgen of psychiaters afgestudeerd. Wat zouden spionnen ook nog voor zin hebben gehad, nu de diplomatie niet langer geheim was en de grenzen opgeheven waren? Voor landverraders was er bij gebrek aan oorlog al evenmin emplooi. De openbare belangstelling, befaamde kunstmest voor het misdrijf, maalde om dergelijke verlustigingen niet meer. Zowel de middeleeuwse terechtstellingsnieuwsgierigheid als de latere medelijdensepidemie was ter ziele gegaan. En zo zag zich dan alles wat van het vergrijp had geleefd bij manco aan delicten tot ondergang gedoemd.

Iedereen wist wel, dat er in elke stad nog ergens een oud monstergebouw stond, boven welks portaal een dame van twijfelachtig allooi troonde, die haar eeuwig scheve weegschaal angstvallig omklemd hield en zogenaamd geen hand voor ogen kon zien. Ook wist men vaag, dat in deze aftandse paleizen een heirleger van lieden rondsloop dat naar een greintje boosheid op zoek was, om het haar op de waag te kunnen leggen. Bij tij en ontij trokken deze ci-devants er met spandoeken en pamfletten op uit of stonden anders als sandwichman op de hoeken der straten en riepen alle paar seconden:

„Een afgelegd stukje wandaad voor een arme gerechtsman, asjeblieft."

„Werkloze rechters eisen hun recht op fraude!"

„Bevordert de rechtswetenschap door een stout stukje met moord."

„Wij waarborgen ieder die ons door euveldaad een bestaan ver-

schaft een onbezorgd gevangenisleven tot zijn levenseinde."

Edoch, de mensen gingen onverschillig aan de dienaren der gerechtigheid voorbij, die elkander in hun club 'Fiat Justitia' slechts schenen te ontmoeten, om ter eenre gezamenlijk over de criminele malaise te klagen en ter andere eens onverbloemd te luchten wat zij zoal van Rousseau, Hammoerapi, de Acht Zaligheden, Pestalozzi, Koeng-foetse en de decaloog dachten. Het was nu wel gebleken, dat zij in plaats van ordenend, opruiend waren opgetreden en de mensheid hadden aangepreekt het recht zodanig met voeten te treden, dat het nu voorgoed op apegapen lag.

Reeds in de tijd dat de kapitale misdadigers verontrustend zeldzaam waren geworden had men uit eigen gelederen raden samengesteld, die na nauwkeurig onderzoek meenden het kwaad aan geboortebeperking en de hieruit ontstane verbeterde levensvoorwaarden te moeten toeschrijven. Volgens hen zou daar de adder schuilen die hen allen thans beet, zodat zij nu van de weeromstuit met z'n allen zelf niets hadden te bijten. Knipjes, stil of niet, waren met de krottenbuurten gesloopt, waardoor weer de zedenpolitie in de knel was gekomen. Maar ook andere instanties hadden meteen het nakijken gehad, want vroeger wilden ze daar nog wel eens aan hun trekken komen. Roesmiddelen, smokkel, vals geld, complotten, beramingen van aanslagen, wat al niet. Er moest eens een zekere Moeke in zo'n gribus hebben geleefd. En dan opeens leefde ze niet. Onvoorstelbaar vandaag. Ach, ze konden er nog van dromen.

Natuurlijk had de rechtswereld de opvatting dezer investigateurs omtrent de oorzaken van haar achteruitboeren als reeds bijna zelf culpoos, aanvankelijk verworpen, zich naderhand evenwel voor de zekerheid toch maar met man en macht tegen Malthus en open huizenblokken verzet. Men was bovendien tot de slotsom gekomen dat al wat tegen de wet had ingedruist onuitroeibaar in de mens moest zijn, daar er toch scharen van rechtstreeks of zijdelings betrokkenen waren die uitgemaakt van zulke inbreuken moesten leven. Derhalve had men in allerijl nieuwe commissies benoemd. Zij wederom hadden verklaard, dat de zeer trieste tering der misdadigheid aan de te tierige nering der technische economie was te wijten, een soort van wipplank in feite. De electrisch tot rijpheid gedreven oogsten hadden het tot een farce gemaakt voor een panbroodje nog bakkersramen in te gooien en de kunstmatige vervaardiging van kokkers van diamanten hadden het geveltourisme ontluisterd. Immers, aan meer dan tien vingers kon geen mens ringen dragen en ook de maagomvang was gegeven,

alhoewel men hierbij nog van minimale verschillen mocht spreken. Dit zagen de juristen zelfs in. En daar de mensen af en toe hun kistje met overtollige ruilmiddelen buiten het raam plachten uit te schudden, was het uit dien hoofde met het forceren van brandkluizen ook gedaan geweest. Een weinig bevredigend rapport dus. Hierop waren de volgende adviseurs zo ver gegaan, dat zij er de wetenschap van hadden beticht, dat ze met opzet de misdaad had geremd. De grafologie zou met haar topprestaties veel te vaak de anonimiteit van de misdadiger hebben ontsluierd, de psychiatrie had zonder enig verantwoordelijkheidsbesef de misdadigheid tot ziekelijke uitwas in plaats van tot sensationele prestatie gestempeld. Voorts hadden tal van instrumenten aan het duistere handwerk elke duisternis ontnomen en de nuchtere uitspraken van allerlei deskundigen hadden alle romantiek bruusk in een hoek geduwd, zodat er aan geen enkel vergrijp nog aardigheid was geweest. Wat kocht de juristerij in 's drieduivels naam voor de beste speurdersroman, wanneer niemand de intrige tot leidraad wilde nemen? De enige tastbare uitwerking was geweest, dat deze tak van litteratuur tegenwoordig voor de hoogste zedelijke uitlaatklep gold en dat een kind dat er eens snoepte prompt de klassieke werken van Sherlock Holmes als tegengif kreeg. Een averechts resultaat dus alweer. Dit was des te onverkwikkelijker, daar de detectivegeschiedenis per se tot hun hoogst eigen domein behoorde. Kwamen ze er niet de oude dierbare klanken in tegen, zoals mollen, moeren, kraken en jatten? Maar voor het vulgus waren het even zovele parelen voor de zwijnen gebleken.

De uitslag van deze laatste enquête werd dan ook met nog bekwamere spoed ad acta gelegd. En opnieuw werden er onderzoekers op uitgestuurd. Deze enfants terribles nu spraken driest uit, hoewel zonder prejudicie, dat de eerbiedwaardige jurisprudentie zelf de schuld aan het misdaadverval droeg. Nooit had zij er op mogen ingaan, dat er nieuwerwetse gevangenissen op de proppen kwamen, want die hadden de criminaliteit helemaal de nek gebroken, omdat in deze voorbeeldige inrichtingen, ontworpen en beheerd door wat zich humaannietrechtskundig noemde, de grootste schurken zelfs tot voor het rechtsgeding onbruikbare objecten waren opgevoed. Dientengevolge ontbraken thans: primo recidive, secundo nabloei. De uitstekende ochtendthee had elke remming van de deugd weggespoeld, het dagelijks bad de harde korst der ziel tegelijk met die van het lichaam losgeweekt. Zo was er meer. En ter staving hadden zij sub 304 de bekentenis van een mummelende grijsaard aangehaald die bezwoer, dat hij

geen lust meer had gevoeld verder nog vrouwen in te zouten, nadat hij onder de vakkundige leiding van het herziene gevangeniswezen een bevroren primula, die hij 'Louterlouter' had gedoopt, in knop had mogen brengen. Een andere gewezen tuchthuisboef had getuigd, dat de anatomische plaat aan zijn celwand hem de eerste tijd nog wel eens een aangenaam kippenvel had bezorgd, maar dat hij door de gestadige aanblik van het geval zo van de circulatie was gaan houden, dat hij zijn verdere leven geen bloed meer had kunnen zien. Deze kerel had nota bene zelfs nu nog tranen geschreid, toen hij het aan de commissie vertelde, een bewijs te over, dat het kleinste beetje onderwijs de ergste verstoktheid vermocht te doen tanen. Beide slachtoffers van de indertijd zo lichtzinnig op nieuwe leest geschoeide reclassering hadden onlangs het tijdelijke gezegend. En dus waren ze, helaas, de authentieke bronnen kwijt, al hadden ze nog wel de oorspronkelijke verbalen. Inmiddels waren die al aardig beduimeld. Maar hoe kon het ook anders? Het waren nagenoeg de laatste officiële stukken geweest.

Alles scheen er dan ook op te duiden, dat de rechtswereld de misdaad had overleefd, zoals ze mogelijk eens aan haar was voorafgegaan. Haar hoop op verdienste kon ze dus gevoeglijk laten varen. Er was veel over herscholing te doen geweest. Maar herscholing tot wat? Een aantrekkelijk antwoord dat met hun vermogens strookte was, dat spreekt, niet uit de bus gekomen. En zo stonden dan de juristen nog altijd aan de portalen en hielden nog altijd hun baretje tevergeefs op. Rechts en links der van haar zinnen beroofde Vrouwe Justitia, die zij vroeger toen alles nog goed ging als imposant schouwstuk voor Jan Publiek grovelijk hadden veronachtzaamd, legden vandaag zelfs de zakelijksten hun tuiltje verzoekschriften neer en zij die van mening waren dat het devies 'baat niet, schaadt niet' in genen dele verwerpelijk was, brandden zowaar reukoffers in haar sedert mensenheugenis sterk vooroverhellende schaal. Zij omrankten haar verroest zwaard met seizoengroen, vlijden in de winter een sealskin om haar kouwelijke schouders en trokken haar over de ene, wippende voet een nylonkous aan. Maar ondanks al dit gefleem ondernam zij minder dan niets ter verbetering van het lot harer beschermkinderen, zodat zij hun pas in de nood gewonnen geloof maar weer lieten waaien. Na dit alles kon er geen twijfel meer aan bestaan, dat ze uitsluitend op zichzelf waren aangewezen, een hoogst netelig geval voor het gilde van de tabbaard, dat uiteraard gewend was geweest met iemand aan de andere kant van de balie te rekenen.

In ware wanhoop werd daarom een algemene vergadering belegd.

De voorzitter, voortijdig vergrijsd in andermans rechtschapenheid, verhief zich van zijn zetel en sprak:

„Broeders in de nood, weldra broeders in de dood! Wij hebben het te ver met ieders deugd laten komen. Zoals we hier zonder wetschennissen bij elkaar zitten, mogen we terecht van een summa injuria spreken. Nog nooit toegepast liggen de verrukkelijkste nieuwe bepalingen tussen de groene cartonnetjes van onze nette deksels. Wat baten ons de allergepatenteerdste handboeien en de nimmer te overtreffen boven- en onderwaterpolitie, de op de uiterste haren en snaren gezette razzia's, wanneer er geen rechtsverkrachter is? Ruat coelum! In het gehele net der gerechtigheid zou niet één boosdoener blijven hangen, al maakten wij de mazen der wet nog zoveel infinitesimaler. Ikzelf, hoogbejaard hoofd des rechts, herinner mij nauwelijks nog de echo van mijn eigen veroordelingen. Jaar en dag zijn we hier voor lege banken gezeten. Geen beklaagden, geen verdachten, geen beschuldigden, geen getuigen, geen verwezenen. Verzoening noch vergelijk, mager of niet. Alleen de bewakers kennen nog het binnenste van onze onvolprezen gemoderniseerde cachotten. In een maatschappij die niet over misdadigers kan beschikken, gaat de gehele gerechtelijke macht zonder erbarmen naar de maan, substituut en verklikker, diender en rechter, griffier, suppoost en advocaat. De wereld duldt ons nog slechts in onze bouwvallige hallen, tot de dood ons haalt. Zij laat ons aan onszelf over. Wij worden terzijde geschoven als oude poppen op het schouwtoneel van vergane tijden. Zo er evenwel ergens ter wereld nog recht bestaat, kan toch niet de gehele justitie aan midadigheidszwinden ten grave dalen? Geen mens heeft het recht zich op zodanige wijze van het gerecht verwijderd te houden, dat het er aan te gronde gaat. Deze immoraliteit kan nooit de bedoeling van de moraal zijn geweest. Recht moet recht blijven. Nood breekt wet!"

Nadat het gegalm was weggestorven, rezen de gezamenlijke gerechtsartsen van hun plaats en beloofden, dat zij de kwaal wel zouden verhelpen, mits dit laatste woord nu er eens geen lege waan was. Volgens hun bescheiden mening kwam het er namelijk al lang niet meer op aan nog naar de oorzaken van de débacle te zoeken. Aan de gevolgen te dokteren gaf reeds hoofdbrekens genoeg. Na die reeksen van consulten en diagnosen werd het hoog tijd nu tot de therapie over te gaan. Geen lapmiddeltjes. Neen, het mes er in. Dan was volledige regeneratie de blijde prognose en zou er binnenkort een nieuwe gouden eeuw aanbreken. En anders? Anders zouden ze hier nog eens als de lijkschouwers van Vrouwe Justitia zelve staan. (Rumoer en 'nou,

nou' van de achterste banken.) Na er nog enige tijd in de zinswendingen hunner confrèren omheengedraaid te hebben, kwamen zij, ofschoon een tikje schoorvoetend, ten slotte met hun plan voor de dag: ze zouden de mensheid met misdaadskiem inenten. Zij hadden onderwijl uitgevorst, dat er ergens nog een laatste gevaarlijke misdadiger moest leven. Berecht? Jawel. Maar sedert wanneer had dat de inborst verbeterd? Ze konden gerust zijn, de geachte collega's, onder hun hoede zou bij deze bacteriëndrager de materie voor het boosdoenersvaccine wel worden gevonden. Vervluchtigd? Verstoven? Sprookjes. Waar ze eens voet had, gaat de natuur er zo maar niet uit. Het zou haar eigen salto mortale betekenen. En was het dan wel zo zeker, dat de mensen niets misten? Zij persoonlijk hielden deze onthouding van het boze voor een hoogst ongewenste verdringing, die de hele wereld wel eens lelijk zou kunnen opbreken. Niets dan een onschuldige punctuur voor het overige, ternauwernood letsel en minder pijnlijk dan een gewone speldeprik. Daarvoor stonden ze in.

Nadat de algemene bijval de resterende pleisterkalk naar beneden had gebracht, toog alles aan het werk. Op een mannetje of wat behoefde bij de actie niet gekeken te worden. Eskadrons rechercheurs omsingelden de laatste onverlaat, om als terloops zijn overbekende identiteit opnieuw vast te stellen. Zonder van de duvel kwaad te weten zat hij in het door hem zelf getimmerde priëel van zijn volkstuintje en lepelde de eigen geteelde en gedopte boontjes uit een geëmailleerd emmertje, een hebbelijkheid die hem nog van zijn gevangenistijd was bijgebleven. In de registers stond hij bekend onder de naam Jack Haardru. De naam zegt genoeg, vooral aan juristen, die weten, dat nomen op omen rijmt. Kennels speurhonden en koppels verklikkers, legers detectives en russen, aangevoerd door even prima afgerichte regimenten inspecteurs, hadden de sporen gevolgd en de omgeving afgezet. De man zelf verging het anders, zodra hij zich door het cordon ingesloten zag en de zwaarbetreste overheid, die al bij zijn andijvie stond, hem met 'hoogvereerde exberoepsmisdadiger' begon aan te spreken. Het bleek echter al gauw, dat de gerechtelijke macht hier met een hopeloos onnozele hals had te doen, te onnozel zelfs voor de strop indertijd, wat nu met terugwerkende kracht haar behoud was. Hij beweerde, dat zijn geval verjaard was, dat hij het bovendien allemaal al had uitgezeten en het mooiste was wel, dat hij stokstijf beliefde vol te houden, dat hij ook toentertijd al onschuldig was geweest. Onschuldsbetuigingen! Haha! Volgens de deskundigen was gezeten of niet gezeten voor de kiemerij trouwens van hoegenaamd geen be-

lang. En verjaard? Wat betekent verjaard, wanneer het er om gaat de mensheid van de wetteloosheid ener ondergaande misdadigheid te redden? Een kleine formaliteit onder formaline viel er nog in te halen en dan, vooropgesteld dat hij zich goed had gedragen, mocht hij levenslang naar De Witte voor hun part. Er het hoogste woord voeren ook, als hij het kon krijgen. Of had hij soms liever een staatsbetrekking? Ouderdomsrente was inbegrepen, wat hij ook koos. Doctor honoris causa der juridische faculteit zouden ze hem maken. Dat sprak voor hen van zelf, want, dank zij deze donor, zou ook die inrichting opleven. En wat hij daar nu allemaal wel van dacht? Nu, Jack Haardru dacht er niets van en wilde alleen zijn bonen en slabedden. Verdere omhaal werd er dus niet met hem gemaakt. De opperste hoge raad blies in eigen persoon op het nieuwste model politiefluitje, pijpte de top der duinen, Piet Hein en het Wilhelmus door elkaar en in een ommezien klauterde het overvalcommando uit de pantserwagens, bezette het tuintje, drie bij vier, en reed als de bliksem met de laatste hoop der gerechtigheid naar het enig overgeschoten huis van bewaring. De familie had er met de handen in het haar bij gestaan en huilde om de nu snel verdwijnende opa. Inderdaad kon geen sterveling behalve oma een touw aan deze overrompeling vastknopen. Zij stond er bijgevolg op als levend tegenbewijs mee gevangen en gehangen te worden. De hoogste instantie kon evenwel niet in dit verzoek treden, daar de tijden van hun aartsvijand Multatuli, gelukkig, of moest het ongelukkig heten?, voorbij waren en dekte de aftocht met een verhaal over een standbeeld dat vandaag van haar man moest worden gegoten, omdat hij toenmaals de onvergelijkelijke moed had gehad de wet te trotseren, iets dat sindsdien geen mens meer had gewaagd, reden waarom hij voortaan tussen Nemesis en Justitia op alle gerechtsdaken zou komen te prijken. Maar oma zette een gezicht op, als vond ze het allemaal maar lapzalf. Het leek wel, alsof het volk zijn oude wantrouwen tegen alles wat met de prinsemarij samenhangt, nog altijd niet had afgelegd. Het was dan ook een hele toer de oude dame aan het nooit sterke verstand te brengen hoe een zwaar vergrijp in een goede greep kon verkeren. Dat het gerecht slechts korte tijd haar man bij wijze van oefening wilde opsluiten en dit nog wel onder zijn oude nummer in een wit, hel verlicht vertrek als een zaal, stelde haar blijkbaar al evenmin gerust. Zelfs dat zij hem na afloop aan de poorten van het paleis van justitie zelf in ontvangst mocht nemen, wanneer ze nu maar koest was, en dat in een geblindeerde auto die ze cadeau kon krijgen met chauffeur en al, de model-

gevangenis met liefde als villa op de koop toe, wilde er bij oma niet zo grif in. Kom, kom, was dat nou nog eens een pro deootje, of niet? Bovendien deed opa ongeweten een goed werk. Hij hervestte om zo te zeggen het recht. Dat vooral moest ze niet vergeten. Of eigenlijk weer wel vergeten, maar dat hoorde ze nog wel precies.

Intussen droegen smetteloze gevangenisverplegers Haardru op een wit fluwelen brancard het liklazaret binnen. Vertegenwoordigers der uiteenlopendste religies flankeerden zijn sponde en werkten zachtjes met het sedert lang niet meer ter zake doende woord 'afpadig' op zijn gemoed. Een der dames van het vroegere polsmofcomité voor in het leven gestruikelden, dat zich niet heugen kon ooit meer wat met geboeftemofjes te maken te hebben gehad, afgezien dan van breien en weer uithalen, hield Haardru met oneindige goedheid een knot wol voor de ogen en afwisselend cognac voor de mond. Op de gang tokkelde zijn rechtsbijstand: de brief van een moeder aan haar zoon in de nor. Van overal ter wereld zonden de rechtscolleges boeketten, tabak en bonbons en smokkelden briefjes met de was binnen. Waarom het hem ook niet een beetje als vanouds gemaakt? Het kon de goede gang van zaken alleen maar bevorderen. Vooral het schuldbewustzijn moest zoveel mogelijk bij de patiënt worden gewekt. En geen oog bleef mitsdien droog, uitgezonderd, helaas, dat van de exberoepsmisdadiger zelf, die van het gefluister in de verwarmingsbuizen en de klopsignalen aan alle wanden tegelijk te tureluurs werd om ook nog aangedaan te zijn. Voor de gelegenheid geheel in het rood, trokken allerlei hoogwaardigheidsbeklederslangs zijn verstelbare legerstede en om hem in een goed humeur te houden nodigden zij hem uit zoveel als hij maar wilde uit onbeklemde borst 'de Staat verdrukt, de Wet is logen' te zingen.

Meer kan zelfs geen onschuldige verlangen.

Zodra de deur achter hen in het slot was gevallen, daalde zonder verdere pourparlers de aetherkap over de gewezen delinquent. En het duurde geen uur, of de verdunde oplossing was per raket naar alle delen van de aarde onderweg. Ieder die van beroepswege met gerechtigheid had te maken, trappelde van ongeduld en verbeidde met kloppend hart de uitslag.

Onder de geheime strijdleus 'nec patrem nec matrem' begaven de gerechtsdoktoren zich met hun naalden en ampullen onopvallend onder de menigte en spoten in waar ze iemand maar te pakken konden krijgen. Zeven dagen incubatietijd voerde de spanning bij de ingewijden tot het ondraaglijke op.

In de gerechtshoven bereidde men zich onderwijl in alle stilte op de ontvangst der misdadigers voor. De nodige maatregelen tegen de ophanden zijnde criminele epidemie werden overijld en toch in uitgebreide mate genomen. Men fluisterde grote getallen en sloot weddenschappen af. Er werd gespeculeerd op moord met en zonder lust, op roof met of zonder moord, op insluiting, braak, losgeld en afpersing. Want wat had er tenslotte niet allemaal in de acten gestaan, nadat zij ze uit tijdpassering ettelijke malen met kantlijn en krulletters hadden overgeschreven! Overal werden de betreffende artikelen er op nageslagen; alle, nu reeds bijna onwerkelijke precedenten passeerden de revue. Wagonladingen met documenten stuurde het ene gerechtshof naar het andere, door zenuwachtigheid zelfs kriskras heen en weer. De mappen werden afgestoft en de vakken werden geraagd, de leren tassen in de boenwas gezet. Vrouwen en dochters verstelden toga's, borstelden baretten, steven en streken de beffen op. Met grint in hun mond dreunden beroemde pleitvogels in alle eenzaamheid aan het strand der zee hun grote redevoeringen op, waarbij zij bij voorbaat zelf al juichten en snikten.

Eindelijk brak de zevende dag aan. Politieauto's stonden met aangezette motor op de binnenplaatsen klaar, om bij het eerste alarm uit te rukken. De artsen spoelden voor de zoveelste maal hun retorten, maagpompen en brandslangen lagen netjes opgerold gereed. De deskundigen zaten bij hun vergrootglazen, hun gifweegschalen, tabellen en kussentjes voor vingerafdrukken.

De zevende dag spoedde nochtans ten einde zonder dat er zich hier of elders ook maar iets crimineels had voorgedaan. Uit alle hoeken der wereld kwamen de troosteloze berichten met gelijkluidend negatieve uitkomst binnen. Ten leste hadden allen hun hoop op de nacht gesteld, van oudsher de bakermat der boosheid immers. Alles lag op de loer. Met witte pruik uitgedost, schuifelde in het hoofdgebouw de hogeraadspresident als een spook van gordijn- tot gordijnspleet en een argeloos voorbijganger kon nog niet naar de tram hollen, of zijn hart sprong op tot in zijn keel. De portiers hadden brandewijn, oliebollen en rookgerei klaarstaan, om de eerste overtreders te onthalen. Beroemde openbare aanklagers, die zich anders door niets van de wijs lieten brengen, onderbraken nu hun donderreden en bleven, armen uitgestrekt in de lucht, stilstaan om te luisteren. Hier zaten dekens met boden, verderop deurwaarders met curatoren bijeen en allen hunkerden eendrachtig naar het eerste misdaadskrieken. Ja, zo is dat in de wereld, de een zijn krieken is de ander zijn grauwen.

Ten einde raad belden het hof, de schepenkamers, de kanton- en arrondissementsgerechten hier en daar op goed geluk op en lieten na de nodige excuses beleefd vragen, of op het huis misschien niet toevallig de rode haan kraaide, of de oude dienstbode niet iets had verdonkeremaand, of er niet een heel klein moordje was begaan en of de jongedochteren er nog wel allemaal onaangerand waren. Kort na middernacht dwong het hof van appèl, van assisen, van cassatie, van arbitrage, de mensen hun tafelzilver onmiddellijk te tellen, waarop de families geprikkeld verzochten van verder dienstbetoon verschoond te blijven en ophingen. Met een gesmoord 'stank voor dank' belandden de justitiële telefoonhoorns nog maar half op de haak. Overmand door radeloosheid en in heilige toorn ontstoken over het schromelijke gemis aan medewerking ter verkrijging van misdaad en misdadigers, zonk hierop van het allerhoogste tot het allerlaagste alles ineen wat van rechtswege hoopte te leven, een schouwspel, gelijk aan een aangeprikte kinderballon waar het laatste asempje fut uit gaat.

Onder het uitstoten van kreten, als een huilerig 'hihi' en een honend 'hoho', praatten de advocaten als zwakzinnigen over de enige strohalm, en die dan nog geknakt en daarna weggedreven, waaruit ze voortaan brood konden bakken. Die doortrapte schurk van een exberoepsmisdadiger had hen met zijn onschuld dus toch te grazen gehad. Door de mislukte enterij was ze even jammerlijk als stralend aan de dag gebracht en dat zonder hun oraties. Wanneer hij nu maar niet uit pure lafheid wegens de ophanden ontdekking van zijn bedrog in de operatie was gebleven, hadden ze hem volgens diverse rechters van instructie althans voor deze dolus kunnen oppikken en vonnissen. Want had hij zich niet de schijn van schuld laten aanleunen? Had hij de justitie soms niet met voorbedachten rade om de tuin geleid? Hier was onwederlegbaar van valse voorspiegeling sprake. Strafbaar derhalve, al beantwoordde dit laakbare feit bij lange niet aan de eerste verwachtingen. Maar waren ze zelf al niet, indachtig het halve ei en de lege dop, met het verstrijken van de nacht van halsmisdaden op kruimeldiefstallen overgestapt? Trouwens, ze zouden hem wel hebben geadviseerd in hoger en al maar hoger beroep te gaan, het oordeel te laten revideren en herrevideren, al hadden ze er de instanties voor uit de grond moeten stampen. En zo zouden ze dan toch nog ad infinitum aan het werk zijn gebleven. In plaats hiervan krakeelde nu reeds zijn eerste verdediger met het openbaar ministerie en sprak grote woorden over leugens die hij wel zou achterhalen, al waren ze voor het operatielemmet te snel gebleken, zonder er evenwel in de

agitatie bij te bedenken, dat voor een vruchtbare procedure leugens ook nog in een levend subject gelocaliseerd dienden te worden. Veroordelingen post mortem waren met wat machteloze verontwaardiging bekeken en wat kocht je daarvoor? En dat was nu het mandaat waarom ze bij de loting hun collega zo hadden benijd. Wat was er van over? Van een goed zaakje waren het kwade en dan verloren zaken geworden. Niemand luisterde bijgevolg langer naar zijn voor het tegengestelde geval pasklaar gemaakte pleidooi. Trouwens, mogelijkheden voor een vervolging in rechte waren er legio, al waren ze dan, helaas, in abstracto. En dat zou alleen maar weer nieuwe paragrafen hebben opgeleverd, maaltijden dus die voortaan nog slechts uitsluitend platonisch zouden zijn, een vooruitzicht dat opnieuw de heftigste discussies en protesten uitlokte. Als de kemphanen stonden pro en contra tegenover elkaar.

Toen het eerste morgenrood aan de hemel verscheen, voltrok zich dan ook een wanhoopsdaad die aan de hele affaire een beslissende wending zou geven. Voornoemde eerste pleiter hief in zijn paroxisme de versleten code penal in al zijn perkamenten gewichtigheid op en liet die te zamen met het nog dikkere burgerlijke wetboek, dat van koophandel en strafrecht incluis, dermate hardhandig op de grijze schedel des aartsdekens neerdalen, dat dit symbolische hoofd terstond in de breedte zijn vroegere lengte innam. In zo'n geval blijft weinig op z'n plaats, zoals van overal ter wereld tengevolge van soortgelijke handtastelijkheden eensluidend werd beaamd. Alleen donker Afrika, achterlijk in beschaving, zoals het altijd al was geweest, bestelde botweg een monteerbare vervangingshersenpan, alvorens de verbindingen werden verbroken. Hoe ook, van klagen was het kloppen geworden.

Sprakeloos stond enige tellen de gerechtelijke communiteit. Nu hadden ze een delict en dat in eigen huis nog wel. Een frappant flagrant geval en zo vol knepen, dat het loonde er zijn leven lang op te wachten. Een cause célèbre. Onmiddellijk al gaf de daad allerwegen handenvol werk. Kneveling en in verzekerde bewaring nemen van wijlen Haardru's voortvarende rechtsbijstand, fotograferen van het lijk en de gezamenlijke wetboeken van verschillende kanten, aanplakken op de zwarte borden achter het kippengaas, gerechtelijke plaatsopneming, feitelijke toestand en elementen van de rechtszaak, dicteren, stenograferen, aftikken en verscheuren, waarna nieuwe formuleringen; corpora delicti, procesverbaal, benoeming van een nieuwe hoogste rechtsautoriteit, acten, documenten, naslaan en noteren, vermenigvuldigen en uitdelen, gezworenen aanwijzen, beëdigen van

getuigen, uitspraken van deskundigen en gerechtspsychiaters, vermaningen van gevangenisgeestelijken, confiscatie, verzachtende en verzwarende omstandigheden, graden van toereken- en ontoerekenbaarheid, verschillende stadia van staten van gewijsde, nietigverklaringen, schadevergoedingen, alibi en onschuld. De zaak kreeg pas goed reliëf, toen de verdenking dat zij willens en wetens, doch in ieder geval gewetenloos, gedaagde met de misdadigerskiem hadden geënt, tegen de gerechtelijke geneesheren ten protocol werd gegeven. Een leven als een oordeel barstte tegen hen los, daar zij of luchthartig met hun misdadig verlopen operatie onder de toekomstige tuchthuisboeven waren omgesprongen of de juristenwereld zelf hadden geïnfecteerd. De doktoren loochenden standvastig enigerlei inmenging hunnerzijds, doch toen in het tumult partijen in casu handgemeen werden, de ergste schimpscheuten en laster in het rond vlogen, waarop weer de aanklagende helft in het wilde weg de duurste eden tegen de aangeklaagde zwoer en een ware misdaadswellust zich op de van gerechtigheid veredelde gelaten aftekende, begonnen de subalternen eerst maar eens met opsluiten. Weldra hadden zich scherp afgebakende kampen gevormd. Het ene juichte de bewuste jurist als verlosser van het kwade des goeden toe en stond er op, dat hij toerekenbaar werd verklaard, ten einde aan zijn lauweren geensdeels afbreuk te doen en zijn veroordeling niets in de weg te leggen. Het andere hield halsstarrig vol, dat hij onbetwistbaar met entstof werd besmet en klampte zich op grond hiervan aan des pleiters oorspronkelijke onschuld vast, eiste vrijspraak en rechtsherstel, daarentegen gerechtelijke maatregelen tegen de artsen, hetgeen wel zo lucratief zou blijken, wanneer men maar even de procesvoeringen vergeleek. Voorlopig gingen deshalve deze groepen de kast in, op de hielen gevolgd door hen die voorstonden, dat het opleveren van zulk een hyperongemene voedingsbodem een even groot gevaar voor de gemeenschap betekende, als deszelfs onttrekking aan haar. Een volgende kliek zette aanstonds een niet minder hoge borst op, eiste een zaak met gesloten deuren en sprak van crime passionnel. Een ander gedeelte keurde weer de gedragingen van de dader des te heftiger af, omdat hij uit hun eigen gerechte gelederen was voortgesproten. Uit dien hoofde wilden daarentegen nieuwe demonstranten de strafmaat juist volmeten en de molen aldoende langer laten draaien. Een zoveelste troep kwam in verzet tegen allen die zus of zo voor of tegen de daad waren en vorderde vanwege de aanstekelijkheid van het goed voorgaan bij de zittingen integendeel de grootst mogelijke openbaarheid. Ieder die iets betoog-

de werd opgebracht en met veel vertoon van 'geëerde collega' en 'gaat u voor' sloot men elkander alvast achter slot en grendel, daar er voor verschil van mening bij de gerechtigheid geen plaats was, tenzij tussen de vier muren. Er wilde maar geen eind aan het inculperen komen. Die zich uit voorbehoud nog helemaal niet ter zake hadden geuit werden vooral stevig verbarricadeerd, aangezien zulk een houding uiteraard in de hoogste mate verdacht was. Het duurde niet lang, of elke bode, elke werkvrouw in de gerechtsgebouwen had partij gekozen en omdat er voor de rechterlijke stand meer te bikken viel in de kerker dan in de vrijheid, draaide men zich ten leste zelf maar de bak in. De cipiers kwamen hierna met hun sleutelbossen als laatsten in de cel. Nu ontstond er waar ter wereld in de gevangenissen een ontzettend gedrang en geen mens die van het recht op de hoogte was en het opeens weer zo hoognodige geschrijf had kunnen doen, leefde er nog buiten. De veroordeelden veroordeelden verder, spraken zichzelf vrij, vroegen om het woord, bleven er als beschuldigden even plotseling in steken, deden aangifte, namen hun verklaringen terug, lieten de verhoren en bekentenissen in drievoud opschrijven en weer schrappen, in een woord, het gehele gerechtelijke raderwerk ging thans achter tralies weer zijn gewone gang.

Niemand wilde nog een luchtje scheppen, want de celbroeders lieten hem er naderhand niet meer in, omdat het overal boordevol was. De oude talaren verdrongen zich op de britsen en de jonge klommen er bovenop, om tegen de blauwe lucht de kastanjes te zien botten. De een snaaide de ander de baret van het hoofd, voordat zijn redevoering nog ten einde was, omdat hij zelf met pleiten wilde beginnen. De melkmuilen hielden hun oren dicht en brulden, de bedaagden maakten manualen en smeekten voor de concentratie om stilte. Iedereen oefende. Geen mens kon meer de gebruikelijke tien schreden doen, al had hij alleen op zijn eigen tenen willen trappen. Gevolg: misstap op misstap. Verwijderd gevolg: voortgezet klap en klop. Over en weer tekende men elkaar de drie h's op de rug. De nieuwe opperste deken diende het ene verzoekschrift na het andere in om een cel alleen. Het mocht echter niet baten. Er was geen cel alleen. Hij had al zijn hebben en houden reeds de ziekenoppassers toegestopt, opdat die te bevoegder plaatse zijn kassavies zouden doorgeven zonder er langer fidibussen van te draaien. Er was echter geen bevoegde plaats meer buiten het gevang. Bovendien wenste ook deze categorie ten slotte liever zelf in de boeien geklonken te worden en nu begon een schandaal zonder weerga. Zelfs de bezetensten hadden geen ge-

legenheid meer hun nieuwste opvattingen omtrent de ongerechtigheid van het recht en het recht van de ongerechtigheid te verkondigen, al hamerden zij hun klopschrift ook met de vuist in andermans wang. Niemand dacht er evenwel aan ook nog de andere op te houden.

Een hele storm van tegenstrijdige opvattingen stak op. Openlijke dreigementen tegen de doemwaardige onbekwamen die, doordat zij voorgaven er een eigen juridieke kijk op na te houden maar gemakkelijk aan goede gevangeniskost kwamen, slingerde de ene instantie de andere naar het waarde hoofd. Elkeen schermde niet alleen als vanouds met woorden, maar begon er nu ook op te turven onder het schreeuwen van 'lex dura sed lex', beantwoord met een even getergd 'et pereat idem'. Het werd één groot prachtig handgemeen, bekend onder het goede ouderwetse 'moord en doodslag'. In alle gevangenissen sloeg de rechtelijke macht aan het muiten en van overal liepen meldingen over opstand en ondergang binnen. De advocaten die ook in hechtenis nog het hoogste woord voerden, timmerde men eerst voor eeuwig hun grote bek dicht. Grote bek. Jawel. Want intussen was er niet één die nog een blad voor de mond nam. De bewakers kregen hun hersenkas met de eigen sleutelring ingeslagen. De doktoren keelden de ziekenoppassers, de lui van de overvalcommando's knalden naar rechts en naar links en sneden hierna elkander van weerskanten de strot af. Niemand werd gespaard. Waarom ook? Het gevolg was dat alles wat tot dusver met Justitia te maken had gehad nu Nemesis ten offer viel. Het was trouwens een volstrekt interne rechtsaangelegenheid, een zaakje waar geen luchtje aan was.

Er schoot dan ook niets dan een massamonument over, dat met de van de rechtsgebouwen naar omlaag getakelde Gerechtigheid werd opgetuigd en tot memento kreeg:

Fiat Justitia.

KORT BESTEK

Koerswijziging

Wel onverwacht zijn zij gekomen, die reeks van verzoenende woorden en gebaren, die, elk op zich zelf, al enig opzien zouden hebben gewekt, maar die, tezamen genomen, niets minder dan een verrassing zijn geworden. Het bezoek van Amerikaanse journalisten aan de Sovjet Unie en hun hartelijke ontvangst, een soepeler houding te Berlijn van de Russen, vrijlating van Britse burgers uit Noord-Korea, het vrijlaten door China van Japanse krijgsgevangenen, uitwisseling van gewonde krijgsgevangenen in Korea, het weer op gang komen van de bestandsbesprekingen, dit alles heeft een ongedachte opluchting en ontspanning teweeggebracht.

Misschien heeft wel de meeste indruk gemaakt de erkenning van de begane fout ten opzichte van de arrestatie en het tot schuldbekentenis dwingen van de, overwegend Joodse, artsen te Moscou, nadat de antisemietische koers zo onmiskenbaar voor de dag was getreden.

De „deskundigen" spreken elkaar flagrant tegen omtrent de interpretatie van wat toch in zijn totaliteit niet anders dan een koerswijziging mag heten. Dit betekent niet, dat de hangende vraagstukken nu zomaar opgelost kunnen worden, maar wel, dat het klimaat van onderhandelen een stuk is verbeterd, dat er iets van beweging is gekomen in de aldoor verergerde verstarring der standpunten. Van de angstpsychose is iets afgenomen. De mogelijkheden van een vergelijk tekenen zich af tegen de zwarte achtergrond van het tot dusver steeds dreigender wordende oorlogsgevaar.

En nog iets: het adagium van wie de vrede wil, moet zich tot de oorlog voorbereiden, heeft een lelijke knak gekregen. De vrede af te dwingen met de gewapende vuist, in het Westen als de hoogste wijsheid ten opzichte van het communistische blok verkondigd, als de enige koers die gevaren moet worden, deze wijsheid is gebleken niet het enige en laatste woord te zijn.

Koersdaling

De koerswijziging in het Oosten deed overal ter wereld hoop opvlammen in de harten. Men was een derde wereldoorlog eigenlijk al als onvermijdelijk gaan beschouwen. En nu bleek er toch een grijpbare kans te zijn op het bewaren van de vrede.

Maar niet in alle harten was er vreugde. De koersen op de beurs weerspiegelden de schrik en ontsteltenis, die de koerswijziging teweeg-

bracht in de hoofden van de beperkte groep, die profiteerde van de spanning, de ellende en de angst van zovele millioenen. En zoals er in de Russische koerswijziging een volkomen nieuwe kwaliteit naar voren was getreden, een totdusver onbekende en haast ontstellende openhartigheid waarmee vroegere fouten werden erkend, hoorde men ook in de wereld van het Westen een totdusver niet, en zeker niet in die intensiteit beluisterde klank: de openhartigheid, waarmee de schrik, de angst voor de vrede, de vrees voor de vermindering van de internationale spanning werd uitgeschreeuwd. Een week lang stonden degenen, die belang hebben bij oorlog of oorlogsdreiging, onverhuld te kijk. Even was het zijden gordijn weggetrokken. Maar spoedig had de „dynasty of death" haar houding hervonden. Zij trok het gordijn dicht, en probeerde nieuwe rationalisaties, nieuwe leuzen te bedenken en, als het kon, nieuwe haarden van spanning te ontsteken om de koersdaling te stuiten.

Maar voorlopig is de tot nieuwe hoop gewekte mensheid niet bereid, het démasqué te vergeten. Het zijn niet alleen de koersen van grondstoffen en effecten, die gedaald zijn. Er zijn ook heel wat leuzen gedevalueerd. „Verdediging van onze vrijheden", „moreel leiderschap", „ontwapening" — zij doen het niet meer. Ieder, die de koerswijziging in het Oosten ziet als meer dan een manoeuvre, of het nu een regering is of *the man in the street,* kan op ieder geschikt ogenblik „de week der schande" tegenover de Amerikaanse regering uitspelen, om haar tot rede te brengen.

Waarmee wij alleen maar willen zeggen, dat ook de koers van de heer Foster Dulles gevoelig gedaald is.

Koersstijging

Deze zullen we niet op de beurs moeten zoeken. Het Weekbericht van De Twentsche Bank, dat verscheen, nadat president Eisenhower op 16 April zijn programma heeft ontvouwd voor het bereiken en behouden van de vrede, meldt, dat men niet kan zeggen, dat de beurzen reeds veel blijk hebben gegeven van optimisme. Men zou hebben kunnen verwachten, dat een vertrouwen in de uitvoering van Eisenhowers groots opgezette plan tot opheffing van het levenspeil in de enorme achterlijke gebieden de depressie, die opgeroepen was door de verwachting van verlaagde defensie-uitgaven, weer enigszins zou hebben verdreven. Dit nu is allerminst het geval geweest.

En dat is helaas maar al te begrijpelijk, want aan dit grootse plan zitten enkele voorwaarden verbonden. Eerst moet de tegenpartij aan

een aantal eisen voldoen. Er moeten concessies gedaan worden, zo heet het ook in onze pers, of met andere woorden: de Russen moeten daden tonen, niet alleen maar vredelievende woorden spreken. Maar dat Eisenhower met geen enkel woord heeft gerept van concessies van zijn kant, is blijkbaar geheel in orde. Over Formosa, Tsjang Kai-sjek geen woord, de erkenning van China en het opnemen van deze grootste Aziatische mogendheid in de Verenigde Naties is er niet bij. En blijkbaar is de gedachte aan het „terugdringen" van de Russen nog steeds leidinggevend te Washington. West-Europa mag vooral niet verslappen in zijn defensie-opbouw.

Toch stijgt de koers van al die krachten in de wereld, die de verdeling der wereld in twee blokken als de grootste hinderpaal voor het bereiken van vrede beschouwen. De weg van overleg, van wederzijdse concessies, van het compromis, dat de scherpste tegenstellingen wegneemt, toont zich als de enige weg die begaanbaar is. De koerswijziging van de Sovjet Unie hoeft ons niet toe te verleiden in een *fool's paradise* te gaan geloven, wel geeft zij steun aan het geloof in andere mogelijkheden dan aan een — trouwens onmogelijke — vrede door dwang.

Open brief

A M. Pablo Ruiz y Picasso
Valloirs, Provence
France.

Cher confrère,

Nous sommes désolés, nous autres intellectuels! Imaginez-vous notre sympathie pour vous quand les premières nouvelles arrivaient du châtiment que le Parti Communiste vous a infligé. Qu'est-ce qu'il aura fait, ce Picasso, nous nous sommes demandés. En quelle façon aura-t-il péché contre le réalisme photographique? Aura-t-il dessiné Staline avec cinq yeux, un sur la jambe, un sur le front, un a travers et le reste à l'avenant? A-t-il appliqué un bout de moustache à l'épaule? En tout cas, nous étions convaincus que vous ayiez raison, et que vous représentiez la liberté artistique à l'opposé de l'incompréhension d'un Parti jugeant selon des normes trop rigides, trop dogmatiques, trop conventionnelles.

Eh bien, quelle déception! Nous l'avons vue, la réproduction de votre dessein! La moustache est bien à sa place, mais elle est devenue une moustache avalée, abattue comme celle d'un concierge en retraite.

Staline a bien ses deux yeux; mais ils vous regardent avec une mélancholie et avec un étonnement qui égalent ceux de Charlie Chaplin. Ni ceux qui adorent Staline comme un saint, ni ceux qui l'envisagent comme un

diable, ni ceux qui admirent sa tranquillité, son énergie, ni ceux qui détestent sa dureté, ne le reconnaîtront dans votre dessein. Staline est devenu, dans ce dessein, ce qu'il n'a jamais été: un homme quelconque.

Pourquoi avez-vous manqué cette occasion exceptionnelle de lutter pour la libre expression de l'artiste? Quelle chance unique d'apprendre au monde que l'artiste ne doit pas suivre le goût de la masse, mais qu'il a comme tâche de le développer. Quelle occasion de postuler votre droit de dessiner selon votre vision artistique, de vous opposer à la tyrannie des conformistes.

Mais ça, Monsieur! Vous avez cru qu'un dessein de Picasso eût une valeur exceptionnelle par ce qu'il soit signé par vous! Vous avez oblié qu'il ne suffit pas d'être grand peintre; qu'il faut peindre grand' chose.

Eh bien, vous avez capitulé d'avance. Vous nous avez abandonnés. Le Parti a raison. Tant pis!

Vos serviteurs,
La Rédaction
de la revue mensuelle
De Nieuwe Stem.

EXLIBRIS

DR P. J. BOUMAN, *Revolutie der eenzamen.* Spiegel van een tijdperk. Assen, van Gorcum & Comp. - G. A. Hakke & Dr H. J. Prakke, 1953. 454 blz. *f* 6.90.

Prof. Bouman, socioloog en historicus, heeft het aangedurfd, het lezerspubliek een spiegel van de laatste halve eeuw voor te houden, die een historiebeeld geeft dat in meer uitgesproken zin een *visie* op dit tijdperk wil zijn. Eigenlijk deugt het woord spiegel dan ook niet, omdat het beeld meer een bewegend beeld is, een soort geschreven filmjournaal. Hij onderneemt het experiment geen gesloten logisch betoog te houden, maar laat een reeks gebeurtenissen of opnamen simultaan in hun symbolische betekenis voorbijtrekken, vrijwel zonder verklaring en zonder dat het verband wordt aangeduid of ondersteld zelfs. Er zijn echter knooppunten in dit gebeuren, die onder het licht der schijnwerpers vallen.

De auteur is niet een beschouwer, maar een schouwer, zegt hij van zich zelf. Er zit ongetwijfeld iets aantrekkelijks in dit procédé, dat de lezer kan boeien, omdat hij als het ware het verleden als opnieuw geactualiseerde werkelijkheid beleeft. Maar de lezer heeft wel te bedenken, dat, wat hij hier „ziet", door de auteur toch eerst beschouwend is gekozen. Trouwens, wat zou men anders ook meer te zien krijgen dan een kaleidoscoop. De visie die de auteur wil geven is dus bepaald door wat hij uit de overstelpende veelheid, als voor het tijdperk typerend, als symbolisch, zich heeft zien voltrekken. Het is niet wel mogelijk uit al het gebodene voorbeelden te geven die de keuze illustreren. Ze is veelzijdig uiteraard en ik wil hier gaarne mijn respect betuigen voor het kiezen, keuren en ordenen van wat hier is bijeengebracht, ook al zou men voor het een en ander dat hier met enige uitvoerigheid is weergegeven, graag iets anders in de plaats hebben gezien.

In het algemeen is deze visie, die juist zozeer in haar gezichtsveld de groeiende totaliteit van onze wereld moet vatten, volgens mij te Westers. Het is opvallend bijvoorbeeld, dat, ofschoon Korea nog wel in dit boek ter sprake komt, de eigenlijke ontwaking van Azië weinig of niet in het beeld treedt. Dat iemand als Kagawa in Japan tweemaal ten tonele komt, maar het ontstaan van het communistisch China, de onafhankelijkheidsverwerving van India en Indonesië niet aangeroerd worden, lijkt mij voor de christelijk-westerse visie typerend. Ook hadden wij bijv. wel iets willen weten van de acties van de wapenfabrikanten en hun belangengemeenschappen en iets meer over de financiële machten in de wereld, waarvoor het vredesschip van Ford in 1915 bijv. best verzwegen had mogen worden. Het is natuurlijk gemakkelijk om op de keuze aanmerkingen te maken, maar dan zouden we de hoofdzaak miskennen. Het gaat de auteur er om een uitbeelding te geven, waarin niet alleen feiten, maar niet minder verbeelding en zelfs droom meedoen. Dit wordt gerechtvaardigd, zegt de schrijver, in het lijden dezer eeuw. Dit lijden — alle eeuwen hebben geleden, zou men kunnen zeggen —, specifiek voor onze tijd, is, als ik de schrijver goed heb begrepen, de dubbele vereenzaming, die van de leiders en ook van de scheppende geesten, én die van de geleide en toch verlaten velen.

Zijn visie is ten overstaan van de steeds toenemende perfectionering van de vernietigingsapparaten en het ontbreken van een verbinding tussen het vernietigingsmechanisme en de diepere, positieve krachten der nog resterende gemeenschappen (die overigens zelf in een proces van sociaal-culturele afbraak verkeren) duidelijk westers-pessimistisch met de correctie van de mogelijkheidvan een regeneratie door het christelijk geloof. Vertrouwen in de regenererende krachten in de mensheidsgeschiedenis zelf kan in deze visie geen plaats vinden.

Maar ook moet nog de vraag gesteld worden, of, afgezien van welk visie ook, het schrijven van een visionaire eigentijdse geschiedenis niet in de eerste plaats een groot beeldend vermogen verlangt, een artistieke creatie moet zijn. Dat het boek in dit opzicht opvalt, zou ik, met alle waardering voor veel dat aanspreekt, toch niet kunnen zeggen. Maar het is ook niet gering wat Prof. Bouman heeft ondernomen.

O. N.

Aan dit nummer hebben o.a. meegewerkt:

MR H. W. J. M. KEULS, geb. 1883, advocaat te Amsterdam, die verschillende gedichtenbundels heeft gepubliceerd: In de stroom, 1920; Om de stilte, 1924; De dansende lamp, 1935; Rondelen en kwartijnen, 1941; Doortocht, 1943; Verzamelde gedichten, 1947 en 1948; Kwatrijnen van Khayyam, 1944 (illeg.); kreeg 1948 Amsterdamse poëzieprijs.

MAURITS DEKKER, geb. 1896, die tal van romans en toneelwerken heeft gepubliceerd, in dit tijdschrift De knopenman.

PROF. DR IR J. P. MAZURE, hoogleraar aan de Technische Hogeschool te Delft.

JOH. BETZEMA, geb. 1923, bezocht de Acad. v. Beeldende Kunsten, is werkzaam als calculator-layoutman, publiceerde novellen in tijdschriften en schildert.

PROF. DR S. KLEEREKOPER, geb. 1893, hoogleraar economie te Amsterdam, publiceerde o.a.: Over het gebruik van wiskunde in de economie; De Nederlandse Zeescheepvaart statistiek; Grondbeginselen der Bedrijfseconomie.

TIL BRUGMAN, geb. 1888, bezocht de Sorbonne Parijs, London Univ., publiceerde o.a.: Bodem; Gods knaap; Tyl Nix, de Tranendroger; De Houten Christus (eerst in dit tijdschrift); Wiben en de katten; De Vlerken; Spanningen.

Jezus en Menachéém

door

SIEGFRIED E. VAN PRAAG

Een levendig en kleurrijk boek over de strijd in de boezem van het Palestijnse volk ten tijde van Jezus' prediking van de blijde boodschap. Een groot deel van de mensen ziet Jezus als de langverwachte Messias. Maar tegenover hen stelt de schrijver de figuur van de nationalist Menachéém, wien de directe strijd tegen de Romeinse onderdrukker meer ter harte gaat dan Jezus' alomvattende naastenliefde.

280 blz. - formaat 20 x 13 cm. - Omslag D. Acket.

Inlichtingen bij uw boekhandelaar of de

WERELDBIBLIOTHEEK N.V.

Amsterdam - Antwerpen

SOWJET-Literatur houdt U op de hoogte van het allernieuwste, dat in de Sowjet-Unie op het gebied van de literatuur verschijnt

SOWJET-Literatur telt per no. ruim 200 pagina's en bevat regelmatig volledige romans en novellen. Verder: Beschouwingen en critieken op het gebied van de Sowjet-Russische kunst en de letterkunde van andere landen.

SOWJET-Literatur verschijnt iedere maand in Frans, Duits of Engels
Losse nummers F. 0.75, F. 7.- per jaar

Studenten op vertoon van collegekaart 50 % korting

Boekhandel **Pegasus** Leidsestraat 25, Amsterdam
Giro 173127

Albert van der Hoogte
HET LAATSTE UUR
Een kroniek
uit het naoorlogse Indonesië
Gebonden f 5.90

Uit de Pers:

Rotterdams Nieuwsblad
Contact heeft dezer dagen een boek doen verschijnen, dat wij zonder aarzelen aankondigen als het belangrijkste wat tot nu toe over het leven van de „Europese gemeenschap" in het naoorlogse Indonesië is geschreven.

De Volkskrant
Een schrijver, die in zijn eerste boek reeds in een dergelijke ongemeen zware opgave slaagt, mag men oprecht gelukwensen.

Verkrijgbaar in de boekhandel
UITGEVERIJ CONTACT
Amsterdam - Antwerpen

Mogen wij ook U onze
Catalogus
tevens Handboek der W.B.-Vereniging toezenden
?

Kosteloos op aanvraag bij de Boekhandel of bij de
WERELDBIBLIOTHEEK
Amsterdam, Adm. de Ruyterweg
Antwerpen, Lange Koepoortstr. 2